

SAYI : 11-12 Eylül-Ekim 1994

Türkiye Yazarlar Sendikası
Aylık Yayın Organıdır

S
Y
K
E
DEBİYAT

Ulusal Kimlik ve Edebiyat

**Konur Ertop, Bozkurt Güvenç
Erdal Atabek, Demirtaş Ceyhun
Feridun Andaç, Erdal Doğan
Muzaffer Erdost, Nedim Gürsel
Muzaffer Buyrukçu,
Muzaffer Arabul, Behzat Ay**

Editör'den HANGİ KİMLİK ?

Ü

zerinde yaşadığımız coğrafyanın sorunları günbegün artıyor. Herkesin herşeyi beğendiği ülkemizde sanatçıyı, yazarı özne olarak gören, onu toplumsal pratikten koparmak isteyen bir anlayış sergileniyor. Toplumların tanımlanmasında edebiyatın, sanatın gücü unutturulmak isteniyor.

Çağımız insanın en büyük kaygısı, elindeki metayı nasıl pazarlayacağı oluyor. Unutkanlığın dozu artıyor. Ve giderek yitiriliyor insancıl duygular. Sevgisizliğin ve kültürsüzlüğün pazarını oluşturma telaşı içinde koşuşturup duruyor insanlar. Özellikle 12 Eylül'ün ardından bu telaş, bilinci dumura uğratılmış insan tipinin en belirgin özelliklerinden biri olarak görülüyor. 12 Eylül sürecinde toplumun uğradığı yapısal değişiklikler içinde yer alıyor; suskunluk, korkaklık, köşeyi dönme mantığı... Bu süreç, sürü toplumu olan Amerikan kültürünün, kültürümüze sistemli olarak entegre edilmesi süreci oluyor.

Ve giderek yitiriliyor kültürel değerlerimiz.

80 sonrası dönemde ulusal kimliğimizin yoğun bir şekilde deformasyona uğradığına tanık oluyoruz. Hızla yayılıyor Amerikan kültürü... Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi biz de Amerikalılar gibi yiyip içiyor, onlar gibi konuşup düşünüyor ve onlar gibi yaşıyoruz. Yeni dünyanın bu model olarak gösterilen ülkesine öykünürken, kimlik bunalımına uğruyoruz.

Ne yazık ki Ortaçağ hastalıklarıyla yeniden karşılaşan yüzyılımız, o çağın karanlıklarından kurtulma arayışlarını şimdi de yaşamak zorunda kalıyor.

İnsanların birbirine benzeşmelerinden hoşnut olması gibi, ülkeler de birbirine benzemek istiyor. Bu olgu nasıl ki ulusal değerlerin yitimi oluyorsa, krizlerin de başlangıcı oluyor. Bu bağlamda ülkemiz de krizlerden payına düşeni alıyor.

Bugün, sistemin en büyük krizi yönetememe krizidir. Kriz anlarındaysa sistemin ideolojik yönelimi milliyetçilik, militarizm ve şövenizm oluyor. Bu yönelim ülkemizde İslam'la da beslenince, nasıl bir kimlik bunalımının ve karmaşa sürecinin içinde olduğumuz belirginleşiyor.

Bu süreçte edebiyatın, sanatın çok daha önemli bir misyon üstlendiği görülüyor. Toplumsal her arayışta olduğu gibi, kimlik arayışının da sonuca ulaşmasında edebiyat ve sanat ürünleri işlevini yerine getirme zorunluluğu içerisinde.

Sevgi ve dostlukla

İÇİNDEKİLER

Ulusal Kimlik ve Edebiyat - Konur Ertop	2
Bozkurt Güvenç ile Kimlik ve Türk Kimliği Üzerine Söyleşi - Feridun Andaç	3
Yeni Bir Dünya Yaratılmasında Edebiyatın İşlevi -Erdal Atabek	7
İstanbul'un Yeni Kimliği: Refah Evler Mahallesi- Demirtaş Ceyhun.....	8
Ulusal Kimlik Arayışı - Feridun Andaç	11
Bir Dergi: Pazar Postası - Erdal Doğan.....	16
Tartışma Yanılmaları -Muzaffer Erdost.....	17
Okumak Hem de Yazmak - Nedim Gürsel.....	18
Muzaffer Buyrukçu'ya Sorular - Erdal Doğan.....	20
Anılarla - Muzaffer Arabul.....	22
Gençlik Kitabevi Üzerine Söyleşi	24
Anna Ahmatova: Çok Sesli Sessizlik - Behzat Ay.....	26
Penceremizden	27
Haberler	29

TYS EDEBİYAT

Türkiye Yazarlar Sendikası Aylık Yayın Organı
Eylül-Ekim 1994 YIL: 1 SAYI: 11-12

Türkiye Yazarlar Sendikası Adına Sahibi: Oktay Akbal

Sorumlu Yazı İşleri Müd.: Haşmet Zeybek

Karikatürler; Dimitar Cudo, Tan Oral'ın Pencereler, Selçuk Demirel'in Kedili Geçmiş Zaman Albümünden, alınmıştır.

Kapak Resmi: Laurie Rubin

Ofset Hazırlık: Tiyatro Yapım 243 35 33 Baskı: MÜ-KA Ofset 511 25 99

Türkiye Yazarlar Sendikası: Setüstü, İnebolu Sokak 67/2 80040 Kabataş-İst.

Telefon ve Fax: 0212 - 252 19 30

ULUSAL KİMLİK VE EDEBİYAT

Konur Ertop

Yapıtının ulusal kimliği yansıması yazarın özlediği bir şey olmalı. Yazdıkları bu niteliğe sahipse ülkesindeki bütün okurlar onu kolaylıkla benimseyecektir. Böyle bir yapıt bütün ulusu temsil edeceği için dünya dillerine ilk çevrilecek ürünlerden olacaktır.

Eskilerin yapıtlarında canlı yerel renklerle karşılaşırız. Homeros'tan Hafız'a, Shakespeare'den Cervantes'e, bizde Dede Korkut öykülerinin derleyicisinden Karacaoğlan'a, Hayali'den Nedim'e kadar pek çok edebiyat adamı yapıtlarını böyle yerel renklerle bezemiştir. Ancak bütün bunlar uluslaşmanın öncesine aittir. Uluslaşma döneminde ise bir yandan yapıtlarda yerellik derinleşirken karşılıklı etkiler de sınırların hızla aşılmasına, sanatın evrenselleşmesine yol açmıştır. Küçük adamın bütün dünyada ortak konumunu, duyarlılığını, serüvenini dile getiren İstrati'yi düşünelim: Romanyalı yazarın yapıtları Fransızca yayımlandı. Zaten yaşam serüveni birkaç ülkeyi içine alıyordu. Onun yapıtında ülkesinin ulusal kimliği kadar yaşadığı dönemin, arasında bulunduğu, duyarlıklarını paylaştığı farklı ülkelerden insanlarla, İbrail'den Kahire'ye -İstanbul dahil- uzanan hareketli çevrede, Akdeniz dünyasında parıldayan yaşamla karşılaşırız. Ya onun yurttaş İonesco'ya ne demeli? Fransız Akademisi'ne kabul edilen Roman-ya'lı yazar bütün tiyatro yapıtlarını ikinci ülkesinde yayınladı. İnsanın özünü, ilişkilerini, dilin olanaklarını sorguladığı oyunları Romen ulusal kimliğini mi, Fransız kimliğini mi yansıtıyor dersiniz? Ya ABD'li

yazarlara ne diyeceğiz? Onların yapıtlarında yansıyan acaba İrlandalı, İtalyan, Slav kimlikleri mi? Hepsini birleştiren yeni bir kimlik mi?

Yoksa edebiyatlar renklerini, anlattıkları çevrelerden, toplumlardan mı alıyor?

Bu işlerin bizim edebiyatımızda nasıl olduğunu, nasıl geliştiğini düşünelim:

Ülkemizde 20. Yüzyıl başında gelişen ulusçuluk akımı bizi yaşadığımız toprakların dışına yayılan, tarihi uzak geçmişe inen geniş Türklük dünyasıyla karşılaştırdı. Akımın edebiyat tarihçisi Fuat Köprülü dikkatimizi Türklüğün uzun geçmişine ve yayıldığı büyük coğrafyaya çekti. Onun ve Türkiye dışındaki Türk ülkelerinden gelen ilk meslekdaşlarının çalışmaları Çağatay, Azeri, Osmanlı edebiyatlarının ortak niteliklerini sayıp döktü. Orhun Yazıtları'yla Anadolu Türkçesinin sözlü ve yazılı ürünleri arasında, Divanü Lugat-it-Türk'teki şiir parçalarıyla Anadolu'daki halk edebiyatı ürünleri, Manas destanı ile Köroğlu hikâyesi arasında ben-

Ülkemizde 20. Yüzyıl başında gelişen ulusçuluk akımı bizi yaşadığımız toprakların dışına yayılan, tarihi uzak geçmişe inen geniş Türklük dünyasıyla karşılaştırdı.

zerlikler kuruldu. Adriyatik kıyılardan Çin denizine uzanan topraklar üzerinde yazılı metinlerinin tarihi 1200 yılı dolduran bir edebiyatın birlik, tutarlılık göstermesi Türk kimliğini yansımasıyla ilgili veriler bir imparatorluğun çöküşünü yaşayanlar üzerinde etkili oldu. Özlemler, umutlar uyandırdı.

Sergilenen benzerlikler binlerce kilometrenin ayırdığı çevrelere aitti ve gerçekten çarpıcıydı.

Ancak bütün bunları temelde önce ortak İslam kültürünün bağlayıcı harcı birleştiriyordu. Baki'nin gazeliyle Ali Şir Nevai'nin ya da Babur'un gazelleri arasındaki benzerlik Türk kimliği kadar ortak İslam uygarlığından ileri gelmiyor muydu dersiniz? Bu çerçevede Bağdatlı Fuzuli ile Şirazlı Hafız arasında da yakınlıklar, benzerlikler yok mudur?

Bugün yeniden ilişkiler kurduğumuz Asya'daki soydaşlarımızın edebiyatlarında birbirleriyle ve bizimle ortak yanlar varsa bunlar ortak kimlik kadar elbette ortak dilin ve kültür alışverişlerinin sonucudur. Samet Vurgun'un, Çolpan'ın, Mağcan Cumabayef'in şiirleriyle Türkiye'li meslekdaşlarının şiirleri arasındaki benzerlikler pek de yakın değildir!

Böyle uzaklara gitmeyelim: Biz Türkiye Türkleri'nin edebiyatında halk şiiri ile divan şiiri arasında, Tanzimat şiiriyle Cumhuriyet dönemi şiiri arasındaki benzerlikler kolayca ortak bir kimlik sergileyecek gibi gözüküyor!

Edebiyat toplumun bir aynasıdır. Ama bu aynaya yansıyanlar toplumun bütün kesimlerinde aynı şeyler değildir. Bunları konu edinen yazarlar birbirlerinden farklı şeyler söylemektedir, Abdülhak Şinasi Hisar ile Yaşar Kemal, Orhan Kemal ile Bilge Karasu arasındaki ayrılıklar, yakınlıklardan daha çoktur.

Bu ayrılıklar elbette bir edebiyatın zenginliğidir. Bizim ulusal kimliğimiz belirlenmeye çalışılırken de ortak yanlar kadar bu ayrılıkların gözönünde tutulması gerekmektedir.

Ancak ulusal kimliğin ne olduğunu söylemek kolay değildir. Siyasal, ideolojik, kültürel mozağımız alabildiğine farklıdır. Bu malzeme dayanarak Türk kimliğini belirlemek güçtür. Kendini, toplumunu doğru olarak anlatan, tartışan Türk yazarı bu kimliğin gerçek çizgileriyle ortaya çıkmasını sağlayacaktır. ■

BOZKURT GÜVENÇ İLE KİMLİK VE TÜRK KİMLİĞİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Feridun Andaç

■ Önce kimlik kavramının genel bir tanımından yola çıkalım, dilerseniz.

Tanım yapmanın güçlükleri nedeniyle, pratik, kolay, işe yarar bir kavram açıklamasını deneyebiliriz, sanırım. En yaygın ve geçerli anlamıyla kimlik:

"Kimsiniz, kimlersiniz, nerelerden gelip nereye gidersiniz?" sorusuna.

"Birey, grup, toplum ve toplulukların özgürce-baskı altında kalmadan ve gelecek kaygısına kapılmadan-verdikleri özgürce yanıtlardır."

Aynı toplum veya toplulukta yaşayan bireyler, gruplar bu soruya benzer ya da farklı yanıt verebileceği gibi, birden çok yanıt da verebilir. İşte bu anlamda kimlik türlerinden söz edilebilir: Söz gelişi, işyerlerinin çalışanlarına verdiği *Bireysel Kimlik (ID)* -kartları kişileri birbirinden ayırmaya yarar. Bir kimlik kartı taşımadan da gönüllü örgüt, kurum ve fikirlere yakınlığımızı gösteren *Kişisel Kimlikler*, bireylerin ötekilerle gruplaşmasını, ortaklığını, birliğini simgeler (Aile, soy, meslek, klüp, siyasal parti, okul, banka, gazete, din-mezhep-tarikat, dünya görüşü vb. gibi). Bir

de, üyesi olduğumuz, içinde doğup büyüdüğümüz toplum, vatandaşı olduğumuz devlet, kendi varlık temellerini koruyan bazı değer ve simgelere sahip çıkılmasını bekler, ister, hatta dayatır ki buna da *Ulusal Kimlik* diyebiliriz. Siyasal/ulusal bilinç, bu ideolojiye uyanları vatandaşlığa kabul ettiği gibi, uymayanları çalışma, yazma, oyverme, seyahat vb. haklarından yoksun bırakabilir. Görülüyor ki, bütün bu kimlikler -birey ve toplum açısından- birbiriyle uyumlu bir bütün oluşturabildiği gibi birbiriyle çelişen, çatışan, karışık bir yumağa da dönüşebilir. İnsanoğlu, kendini bileli bu yumağı sarmaya, sarılmışsa açmaya (düğümünü çözme-ye), içindekini bulmaya çalışır.

■ "Ben" ve "Biz" ilkesi ile bu kavramsal çerçeveyi biraz açar mısınız?

Yerinde ve tam zamanında sordunuz. Sosyal bir varlık olan kişinin en evrensel sorunu/sorunsalı işte burada ben ve biz arasında bir yerlerde odaklaşır. Yalnız doğan ve yalnız öleceğini bilen *Homo solitarius*, yalnızlık/yabancılık duygusundan kurtulmak, bu dünyanın güçlüklerine katlanabilmek için ötekini arar; bulduğunda "ben"ler "biz" olur. Bu geçici bir çözümdür çünkü temelde her ben (birey) veya biz (grup) varlığını ötekine veya ötekilere karşı algılar. İnsanbilimci Lévi-Strauss bu ilkeye "Ego versus autre(s)" (ötekilere karşı ben) ilişkisi adını veriyor. İnsan ilişkilerinde varlığı gözlemlenen *karşılıklık (reciprocité)* ilkesi uyarınca kişi kendi benliğini ötekilere karşı algılıyorsa ötekiler de kişiyi "öteki" olarak görürler ve kısır döngü tamamlanmış olur. Böylece cinsler, kardeşler, eşler, arkadaşlar, kuşaklar, akranlar, komşular, yoldaşlar birbirlerine "karşı taraf" olurlar. Ben'leri yaratan bu ilişki biz'ler içinde geçerlidir. Her "biz" grubu dışladığı bütün öteki "biz"leri karşısına alır. Öteki

yoksa, kavramsal olarak yaratılır. *Ben ve bizler* kim olduklarını bilmeler bile *kim(ler)e karşı* olduklarını iyi bilirler. Yazar Kundera bu evrensel karşıtlığa "İnsan varlığının en temel sorunu" tanısını koymuştu. Terence de ozanca bir coşkuyla "Ben ötekiyim" diye sesleniyor ama bu ses kimlik sorununu çözmeye yetmiyor. Yaygın Arap sözü, kimlikle ilgili psikolojik bulguları şöyle özetliyor:

Kardeşime karşı Ben,

Yeğenimize karşı Kardeşim ve Ben,

Ötekilere karşı yeğenimiz, kardeşim ve Ben -yani Biz!

Bütün bu ben ve biz'lerin kim olduğumuz pek de önemli değil; önemli ve anlamlı olan bilinçli varlıkların *karşıtlığı*'dır. Bu karşıtlık, bize kim olduğumuzu söyleyen herkese Anababaya, Patrona ve hatta ulusal ideolojiye karşı da geçerli gibi görünmektedir. Sorun, "Ben", "Biz" ya da "Öteki"lerden değil, bunların birbirine *karşıtlığından* kaynaklanır. "Ötekine karşı Ben veya Biz" yerine "Öteki ve Biz" demeyi bir öğrenebilsek sorun kalmayacak ama çözüm söylendiğince kolay değil. "Öteki ve biz" diyebil-

Kısaca ve basite indirgeyerek din ve dil; yani İslam ve Türk (dili ve kültürü) rekabeti (çekişmesi) diyebiliriz. Din ve dil kültür varlığını evrensel ve vazgeçilmez öğeleri olduğuna göre neden birbirine rakip olsunlar? Akla gelebilir yanıt İslam dininin tevhid (bir ve birlik ilkesinde) ve Türk kültür tarihinde aranabilir. İslam yalnız din değil, *din, devlet ve kültür* varlığıdır. Evrensel İslam kimliği ulusal devletlere kapalı, kimliklere karşıdır. Osmanlı'da "millet" (*milla*) kavramı vardı ama sözcük farklı din cemaatları için kullanılırdı. Yukarıda sözünü ettiğim ulus (*nation*) karşılığı değildi. İslam dini ve dünya görüşü, dil ve kültür farklarına dayalı ulusal kimliği kabul etmedi. Oysa bizim bütün çağdaşlaşma çabalarımız, ulusal kimlik modellerini Batının (laik/çoğulcu) toplum kavramında aramışlardır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, sinen ve beklemeyi seçen İslami görüş, demokrasi ile birlikte yeniden ortaya çıktı, yeşerdi, gürbüzleşti. Öylesine temel bir görüş ve uzlaşmaz bir varlık bilinci ayrılığı ki, laikler, Türklerin müslümanlığına ya da Müslümanların Türklüğüne hoşgörüle baksalar bile, İslam dini, Türke, Türklüğe bağlı bir kültür sentezini kabul etmiyor. Bir yandan "Laiklik dinsizliktir" yargısını verirken, öte yandan "laiklik dinsizlik" değildir uyarısını yapıyor. Ve biz Türkler, millet olarak, bu mantık çelişisini ne yazık ki henüz göremiyoruz, laik ulus kavramına sığmıyoruz. Laiklik, kuşkusuz dinde reform idi ama dinciler bu reformu, yani "egemenliğin millete ait olduğu" ilkesini kabul etmediler. "Hakimiyet Allah'a aittir", "Allahın dediği olur" dediler. Türk toplumu bu çıkmazı, barışçı ve özgürlükçü bir demokratik yönetimle aşmaya çalışıyor. Batı toplumlarında en az üç yüzyıl süren bu savaşımın daha çok başladığımız. Acele etmeyelim, umutsuzluğa da kapılmayalım. Uzunca

bir yol, sayısız aşamalar var önümüzde. Hiç kuşkusuz sonunda kimse kazanamayacak ama birlikte yaşamayı öğrenmiş olacağız. İslamda zorlama yoktur ilkesi hayata (uygulamaya) geçirilince. Bu açıdan değerlendirildiğinde, on yıl önceleri Milli kültürümüzün güvencesi olarak sunulan "*Türk-İslam Sentezi*" sloganlarının, Türkü ve Türk milliyetçiliğini tanımayan bir İslamcılık olduğunu hatırdan çıkarmayalım. Ancak, özgür ve demokratik çağdaşlaşma (kalkınma) modeli başarılı olmadığı takdirde, huzuru ve mutluluğu öteki dünyaya erteleyen dini köktencilik yayılıp gelişeceğini gösteren gelişmeler var.

■ **Bugün ülkemizde bir "kimlik arayışı"ndan söz edebilir miyiz? Ya da böyle bir şey söz konusu mu?**

Evet, hem de nasıl! Başlıca eğilimler olarak Asyalı (Turancı), Avrupalı (Batıcı), Anadolu (kültür sentezci), İslamcı (dinci) ve Atatürkçü (dil ve kültürde devrimci) kimlik arayışlarından söz edilebilir. Ancak son çözümlemede, arayışlar ve arınımlar, İslamcılar ve Türkçüler olarak sakıncalı bir kutuplaşma eğilimi gösteriyor: Müslüman mı Türk mü? Medyada, siyasal arenada bu ikisini bir araya getiren açık forumlarda, okulda, iş hayatında, dış politikada bu ikilinin diyalog kuramayan çatışması sergileniyor. Çatışma aşında ve temelde kullukla özgürlüğün, esaretle bağımsızlığın, geçmişle geleceğin siyasal-ekonomik iktidar savaşımıdır. İnsanlarımız, fırtına öncesinde sığınacak emin bir liman arıyor, telaş buradan geliyor. Karşıtlığın bir iç savaşa dönüşmeden uzlaşma ile sonuçlanması, ulusal ülkümüz olmalı. Başarırsak gerçekten ulus olduğumuzu kanıtlayacağız.

■ **Kimlik sorunsalı yeni dünya düzeninde gündemde olan, bir çok ulusu ilgilendiren bir konu. Bu, bir çözülmenin, değişimin top-**

lumlarda yarattığı başkalaşımın bir sonucu mu; yoksa toplumların yeniden bir tarih yaratma-yapma-yazma gibi kaygılarından mı doğuyor?

Bu soruyu biraz yukarıda yanıtlamaya çalıştım sanıyorum. Ancak yeniden sorduğunuz göre, sunduğunuz seçeneklerin birbirini dışladığını birinin ötekine engel olmadığını, düşünüyorum. Yeni bir dünya yaratma çabası, kültürel değişiminin, çözülmenin ve başkalaşımın sonunda duyulan bilinçli tepki ya da bilinçaltı kaygıların ürünüdür. İran'da, Mısır'da ve Ceza-yir'deki gelişmeleri dikkatle izlemeli ve gerekli dersleri çıkarmalıyız.

■ **Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" mu? sesi, bu anlamda bir çığlık mıdır yoksa değişimin artık kaçınılmazlığını mı ifade ediyor?**

Fukuyama'nın ünlü eserini doğru anladığımı söyleyemem. Tarih bitmez, bitemez. Tarih yapanların sonu gelebilir. Yani bundan sonra tarih yapamayan, değişemeyen, kendini aşamayan bir çıkmazda, karıncalara ya da arılara benzeyen topluluklara dönüşebiliriz. Bu olasılık -artık değişmeyeceğimize göre- tarihin de sonu olurdu. Oysa, Fukuyama, bu eserinde kullandığı çarpıcı başlıkla, -tarihin değil belki ulusal tarihlerin (ulusal devletler döneminin) kapandığını ya da yakında kapanacağını haber veriyordu. Ulusal varlıkların sonu -ulusal tarihin sonu- kuşkusuz yepyeni, daha önce yaşanmamış gelişme ve serüvenlerin başlangıcı da olabilir. Tarihi ve Fukuyama'yı iyi bilen meslektaşlarımın bu soruyu yetkiyle yanıtlayacağını umarım. Sözümün özü şu ki bu sorunuzun yanıtını bilmiyorum. Ancak, doğru yorumlamaya çalıştığım tarih bilgimle, değişimin artık kaçınılmaz olduğu yolundaki önermenize katılırım. ■

YENİ BİR DÜNYA YARATILMASINDA EDEBİYATIN İŞLEVİ

Erdal Atabek

'İzlandalı Balıkçı'yı okuduğum zaman İzlanda hakkında hiç bir bilgim yoktu. 'Reykjavik' adını bile duymamıştım. Bugün bu kitaptan aklımda kalanlar da silik izlerdir ama kıyı kasabasının balıkçıları, denizin tuzlu suyu, balık ağları, kurutulmuş balıklar, yaşanan olayların insanca sıcaklığı buna coğrafya bilgilerinden çok daha fazlasını vermiş olmalıdır. 'Edebiyatın gücü' günümüzde unutulmuş görünüyör ama dünyanın güç fetişleri sayılan silahların, paraların, ticaretin gücünden çok daha fazla olduğundan-bugünün koşullarında bile- kuşku duyulmamalıdır. Bir yazar, bir şair, bir sanatçı tek başına, toplumun kültürünü, toplumun tarihsel birikimini, kendi bireysel sanat gücüyle temsil edebilir, temsil ettiği bütün değerleri de dünyaya anlatabilir. Bunu edebiyattan, sanattan başka hiç bir gücün yapabilmesi olası değildir. Günümüzde yaşamakta olan 'yeni dünya'nın egemenliğini temsil eden Amerika, dünya toplumları tarafından 'deniz piyadeleri, savaş helikopterleri, koka-kola, (elbette pepsi-kola ile), hamburger, Adidas ayakkabı, si-mith-wesson tabancası' ile tanınıyor. Ama yalnız Madonna ya da Micheal Jackson değil, bütün bunlar da 'imaj'lardır. Gerçek olan ise Jack London'lar, Faulkner'ler, Hemingway'lerdir. Yaşayan onlardır, Amerikan kültürünü, hayatını anlatan onlardır. Gerçek insanları edebiyatta, sanatta bulabiliriz. Yaşanan hayatı, düşleri, hayalleri, umutları, umutsuzlukları, savaşları, zencilerin acılarını, politikayı, aşkları, çocukları, genç kızları, ihti-

rasları, intiharları edebiyatla tanıyabiliriz, sanatla tanıyabiliriz.

Japonya'yı tanıyor muyuz? Japonya'ya denince aklımıza gelen nedir? Sony marka müzik setleri, walkman'ler, Fuji marka fotoğraf filmleri, ninjalar, geleneksel giysiler, karate gösterileri. Eğer Akiro Kurosawa'yı bilmeseydik Japonya hakkında 'imaj'lar dışında ne öğrenebilirdik? Bugün de bize Japonya'yı Mişima anlatmaktadır. Belki de Japon edebiyatını bilmiyor olmak bizim için de büyük bir eksikliklerdir.

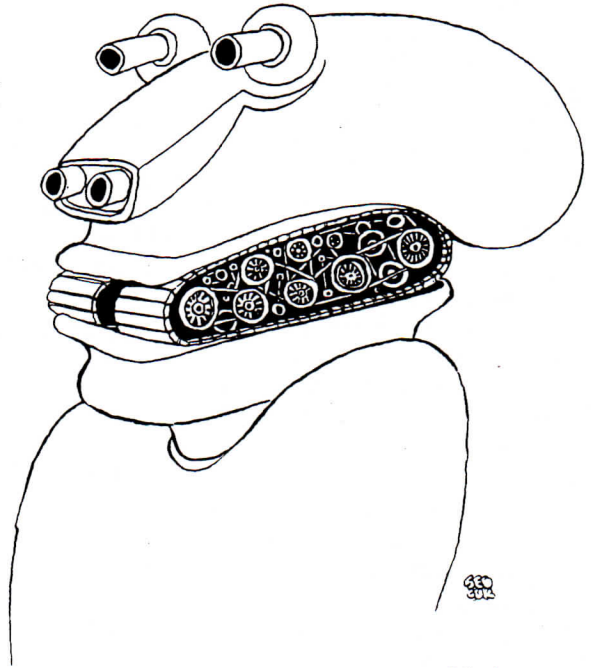
Yeni bir dünya yaratılmasında en büyük işlevi 'ticaret' üstlenmiş görünüyör. Ticari malların dolaşımı, ticaretin etken gücü, ticari şirketlerin ulusal sınırları aşır uluslararası boyutlara ulaşması, dünyanın gündeminde en önemli yeri tutmaktadır. Ticari mallar da 'ulusal semboller' olarak yeni bir işlev yüklenmişlerdir. 'Koko-kola' şirketi uluslararası bir devdir ama ürün Amerika'lıdır. Ulusları temsil eden ürünler artık ulaşılabilir gerçekliklerdir. Bir büfeye gidip bir şişe kola içebilirsiniz. Bu bir gerçekliktir. Ama onu içerken içinize sadece koku renkli bir içecek değil, uluslararası bir 'imaj' da yerleşmektedir. Burada bilinci geliştiren hiç bir şey yoktur, tersine bilinci körelten bir şey vardır. Bilinci körelten ve tüketimi körükleyen. 'Ticaret', kendi alanına kâr akıtırken, bilinçsiz tüketici toplulukları da yaratmaktadır.

Yeni bir dünya yaratılmasında önemli bir başka işlev de 'savaşlar' tarafından üstlenilmiştir. Bugün toplumlar birbirlerini 'savaş güçleriyle' tanırlar duruma gelmektedir. Türkiye'yi tanıtmada en et-

kili olgulardan birisini 'Kore savaşında kahramanca savaşması' temsil etmektedir. Bu savaşın ne olduğu düşünülmeden, Türk'lerin o savaşta nasıl bir işlev üstlendikleri irdelenmeden, sadece 'kahramanca savaşmış olmak' akıllarda kalmaktadır. Toplumumuz da böyle tanınmayı yadırgamak şöyle dursun elbette desteklemektedir. Ama bir 'Kore gazisinin öyküsü' yazılırsa, konunun insan yanı ortaya çıkacaktır. Edebiyatın gücü budur. Elbette edebiyatın engellenmesinin, önemsiz kılınmasının nedeni de burada yatmaktadır.

Edebiyat, sanat, 'yeni bir dünya yaratılması'nda ticaretin de, savaşın da dışında, çoğu kez karşısında bir 'işlev' yapacaktır. Barış, edebiyatın, sanatın işlevidir. Mal fetişizminin karşısına 'insan'ı koymak, edebiyatın, sanatın işidir. Onun için de edebiyat, sanat önemsizleştirilmekte, görmezden gelinmekte, kişisel bir hobi yerine konulmakta, kimilerinin 'heveskâr' uğraşı biçimine getirilmektedir.

Bugün devletler de, kamu yöneticileri de 'edebiyat kuruluşları'nın, 'sanat kuruluşları'nın uluslararası

Selçuk Demirel

platformlarda buluşmalarının, bu buluşmalardan çıkabilecek kıvılcımlı ufukların destekçisi değildirler. Böyle bir desteğin toplumlar arasında, kültürler arasında yaratacağı 'kardeşçe, arkadaşça, dostça, insanca etkileşim'i sessizce bir kenara iterek 'ticaret' ve 'savaş' toplantılarına istekle koşmaktadırlar. Geleceğe yapılan en büyük kötülüklerden birisi budur. Toplumlar kendi içlerine kapanmakta, dinlerine, milliyetlerine sarılmaktadırlar. Böylece, yitirdikleri eski kimliklerini yeniden bulmaya, hızla değişen dünyada var olmaya çalışmaktadırlar. Eski kimliklerin yeniden çıkarılıp ceplere konulması, geleceğin ortak dünyası için ne getirecektir? Henüz bu belli değildir ama bugünden belli olan, toplumların birbirinde uzaklaştıkları, birbirlerine düşmanca duygular geliştirdikleri, birbirleriyle savaştıklarıdır. Eski dünyanın din ve milliyet savaşlarına yeniden dönmüş görünüyoruz.

Edebiyatın işlevi her zaman 'yeni bir dünya yaratmak' olmuştur. Ama bu işlev insanlık tarihinin her döneminden daha çok önem kazanıyor. 'Ticaret ve savaş' ideolojisinin yerine 'insan ve barış' ideolojisini koymak, insanlığın geleceği için artık yaşamsal bir önem taşıyor. Dünyayı yağmalamak, bütün geleceğimizi tehlikeye atacak biçimde kaynakları tüketmek, çevreyi kirletmek, bütün bunları umursamamak, bunları yapabilmek için de birbirinin boğazına sarılmak, insanlığın sonunu getirebilecek bir ahmaklık yarışdır.

Edebiyat, sanat bu ahmaklığın karşısına çıkan en etkili güçtür. Bu gücü bilmek, bu gücün bilincinde olmak, bu gücü harekete geçirmek de, hepimizi n görevi. "İnsanı, barışı önceleyen yeni bir dünyanın yaratılması" da hepimizin sorumluluğudur.

Bir tek kalemin, bir tek harfin, bir tek sözcüğün yitip gitmesine izin vermeden görev yapmalıyız.

Birbirimizi anlayarak, birbirimizi dinleyerek, birbirimizle buluşarak, hep birlikte... ■

İSTANBUL'UN YENİ KİMLİĞİ: REFAH EVLER MAHALLESİ

Demirtaş Ceyhan

Değerli ozan Fazıl Hüsnü Dağlarca, anımsadığım kadarıyla 1975'lerde, rahmetli Behçet Necatigil ve Rıfat Mutluay'la birlikte, Pangaltı'da bir meyhanede içerken, "İstanbul'un yeni semtlerini birazcık olsun tanıyabilmek için, arada bir o mahallelere gidiyorum. Akşama doğru biniyorum o semte giden otobüse, son durakta iniyorum. Gündüz gözüyle şöyle bir kolağan ediyorum ortalığı önce. Sonra da, bir meyhane bulup oturuyorum. Ne var ki, gene de güçlük çekiyorum yönümü bulmakta dönerken. Öylesine birbirlerine benziyorlar ki..." demişti. Hemen ardından da, "Dün akşam Yahya Kemal'deydim. Ama, o mahalleye niçin Yahya Kemal adını vermişler, öğrenmek şöyle dursun, Yahya Kemal'i tanıyan birine de rastlamadım." diye eklemişti sinirli sinirli.

Gerçekten, Yahya Kemal Mahallesi İstanbul'un neresindedir?

Yahya Kemal, "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul! / Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiç bir yer. / Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul! / Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer." demişti, "Bir Başka Tepeden" adlı şiirinde.

Yahya Kemal mahallesi de, bu semtlerinden biri midir acaba İstanbul'un?

İstanbul'u Tanımak...

İstanbullu değilim. Ama, kırk yıldır da İstanbul'la ilişkim hiç kesilmedi desem, yeri. İlk kez 1953 yılında, üniversite öğrenimi için gelmişim İstanbul'a. Son 22 yılım da, gene Yahya Kemal'in "Cihanda

olmadı bir hisse-î verâsetimiz / Bebek Koyu'nda temâşâ-yı âbdan başka" diye hakkında gazel yazdığı yerde geçti sürekli. Ne var ki, istenilen son kira zammını, karı koca emekli maaşlarımızla karşılayabilmemize olanak kalmadığı için, çaresiz, bu yılın nisan ayında 22 yıldır oturduğumuz evi boşalttık ve o semtten, Bebek'ten ayrıldık. Yeniköy sirtlarındaki kendi evimize taşındık.

Topu topu çeyrek yüzyıl önce bir grup arkadaş bir yapı kooperatifi kurmuş ve gene yıllar süren aramalardan sonra bütçemize uygun arsa olarak da ancak burayı bulabilmiştik.

Çevre ahırlardan geçilmiyordu. Hemen yanı başımızda kocaman bir mandıra vardı. Baştan sona bostandı aşığımızdaki vadi de. Zaten, semtin tapu kayıtlarındaki adı da, Bağlar Mevkii idi. Yani, ne yolu-muz vardı doğru dürüst, ne de elektriğimiz, suyumuz filan.

SSK kredisiyle yaptırdığımız evler, nice çilelerden sonra, 70'li yılların ortalarına doğru nihayet tamamlanmıştı. Ama dedim ya, yol mol hak getire... Yani, o dağ başından işe, okula filan gidip gelebilmek için, tam 1 kilometre uzunluğundaki bostanların arasından geçen bol köpekli yokuşu, yağmur çamur demeden, sabahın köründe, kış akşamlarının zifiri karanlığında, yaya inip çıkmak gerekti.

Oysa, oğlum henüz 12-13 yaşlarında idi. Karımsa, ta Saraçhane'de, Belediye Sarayı'nda çalışıyordu. Taşınmayı göze alamadık doğrusu. Küçük kızımı da, hemen yanı başımızdaki anneannesine bırakıyorduk üstelik. Oradan elde edeceği-

platformlarda buluşmalarının, bu buluşmalardan çıkabilecek kıvılcımlı ufukların destekçisi değildiler. Böyle bir desteğin toplumlar arasında, kültürler arasında yaratacağı 'kardeşçe, arkadaşça, dostça, insanca etkileşim'i sessizce bir kenara iterek 'ticaret' ve 'savaş' toplantılarına istekle koşmaktadırlar. Geleceğe yapılan en büyük kötülüklerden birisi budur. Toplumlar kendi içlerine kapanmakta, dinlerine, milliyetlerine sarılmaktadırlar. Böylece, yitirdikleri eski kimliklerini yeniden bulmaya, hızla değişen dünyada var olmaya çalışmaktadırlar. Eski kimliklerin yeniden çıkarılıp ceplere konulması, geleceğin ortak dünyası için ne getirecektir? Henüz bu belli değildir ama bugünden belli olan, toplumların birbirinde uzaklaştıkları, birbirlerine düşmanca duygular geliştirdikleri, birbirleriyle savaştıklarıdır. Eski dünyanın din ve milliyet savaşlarına yeniden dönmüş görünüyoruz.

Edebiyatın işlevi her zaman 'yeni bir dünya yaratmak' olmuştur. Ama bu işlev insanlık tarihinin her döneminden daha çok önem kazanıyor. 'Ticaret ve savaş' ideolojisinin yerine 'insan ve barış' ideolojisini koymak, insanlığın geleceği için artık yaşamsal bir önem taşıyor. Dünyayı yağmalamak, bütün geleceğimizi tehlikeye atacak biçimde kaynakları tüketmek, çevreyi kirletmek, bütün bunları umursamamak, bunları yapabilmek için de birbirinin boğazına sarılmak, insanlığın sonunu getirebilecek bir ahmaklık yarışdır.

Edebiyat, sanat bu ahmaklığın karşısına çıkan en etkili güçtür. Bu gücü bilmek, bu gücün bilincinde olmak, bu gücü harekete geçirmek de, hepimizi n görevi. "İnsanı, barışı önceleyen yeni bir dünyanın yaratılması"da hepimizin sorumluluğudur.

Bir tek kalemin, bir tek harfin, bir tek sözcüğün yitip gitmesine izin vermeden görev yapmalıyız.

Birbirimizi anlayarak, birbirimizi dinleyerek, birbirimizle buluşarak, hep birlikte... ■

İSTANBUL'UN YENİ KİMLİĞİ: REFAH EVLER MAHALLESİ

Demirtaş Ceyhun

Değerli ozan Fazıl Hüsnü Dağlarca, anımsadığım kadarıyla 1975'lerde, rahmetli Behçet Necatigil ve Rıfat Mutluay'la birlikte, Pangaltı'da bir meyhanede içerken, "İstanbul'un yeni semtlerini birazcık olsun tanıyabilmek için, arada bir o mahallelere gidiyorum. Akşama doğru biniyorum o semte giden otobüse, son durakta iniyorum. Gündüz gözüyle şöyle bir kolaçan ediyorum ortalığı önce. Sonra da, bir meyhane bulup oturuyorum. Ne var ki, gene de güçlük çekiyorum yönümü bulmakta dönerken. Öylesine birbirlerine benziyorlar ki..." demişti. Hemen ardından da, "Dün akşam Yahya Kemal'deydim. Ama, o mahalleye niçin Yahya Kemal adını vermişler, öğrenmek şöyle dursun, Yahya Kemal'i tanıyan birine de rastlamadım." diye eklemişti sinirli sinirli.

Gerçekten, Yahya Kemal Mahallesi İstanbul'un neresindedir?

Yahya Kemal, "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul! / Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiç bir yer. / Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul! / Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer." demişti, "Bir Başka Tepeden" adlı şiirinde.

Yahya Kemal mahallesi de, bu semtlerinden biri midir acaba İstanbul'un?

İstanbul'u Tanımak...

İstanbullu değilim. Ama, kırk yıldır da İstanbul'la ilişkim hiç kesilmedi desem, yeri. İlk kez 1953 yılında, üniversite öğrenimi için gelmiştim İstanbul'a. Son 22 yılım da, gene Yahya Kemal'in "Cihanda

olmadı bir hisse-î verâsetimiz / Bebek Koyu'nda temâşâ-yı âbdan başka" diye hakkında gazel yazdığı yerde geçti sürekli. Ne var ki, istenilen son kira zammını, karı koca emekli maaşlarımızla karşılayabilmemize olanak kalmadığı için, çaresiz, bu yılın nisan ayında 22 yıldır oturduğumuz evi boşalttık ve o semtten, Bebek'ten ayrıldık. Yeniköy sırtlarındaki kendi evimize taşındık.

Topu topu çeyrek yüzyıl önce bir grup arkadaş bir yapı kooperatifi kurmuş ve gene yıllar süren aramalardan sonra bütçemize uygun arsa olarak da ancak burayı bulabilmiştik.

Çevre ahırlardan geçilmiyordu. Hemen yanı başımızda kocaman bir mandıra vardı. Baştan sona bostandı aşağıımızdaki vadi de. Zaten, semtin tapu kayıtlarındaki adı da, Bağlar Mevkii idi. Yani, ne yolu-muz vardı doğru dürüst, ne de elektriğimiz, suyumuz filan.

SSK kredisiyle yaptırdığımız evler, nice çilelerden sonra, 70'li yılların ortalarına doğru nihayet tamamlanmıştı. Ama dedim ya, yol mol hak getire... Yani, o dağ başından işe, okula filan gidip gelebilmek için, tam 1 kilometre uzunluğundaki bostanların arasından geçen bol köpekli yokuşu, yağmur çamur demeden, sabahın köründe, kış akşamlarının zifiri karanlığında, yaya inip çıkmak gerekti.

Oysa, oğlum henüz 12-13 yaşlarında idi. Karımsa, ta Saraçhane'de, Belediye Sarayı'nda çalışıyordu. Taşınmayı göze alamadık doğrusu. Küçük kızımı da, hemen yanı başımızdaki anneannesine bırakıyorduk üstelik. Oradan elde edeceğimiz

ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI

Feridun Andaç

Kimlik sorunu, kimlik tartışmaları gündeme geldiğinde; **Ömer Seyfettin**'in "Yeni Lisan" yazısını anımsar, dönüp bunu bir kez daha okuma gereğini duyarım.

Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının **Genç Kalemler** dergisinde başlattıkları "yeni lisan" hareketi (1911) bir uyanış düşüncesinin yansıması kadar, bir kimlik arayışının da sonucuydu.

I. Meşrutiyet (1876) sonrasında Osmanlı'nın bütünüyle çöküşe doğru gidişi, Osmanlı kimliğinin çözülüşü dönem aydınlarını da bu tür bir arayışa yöneltti. "Biz kimiz?", "Neyiz? Nereye aitiz?" gibisinden sorularla yola çıkıldı. Bu, bir anlamda, Jön Türk hareketinin İttihat ve Terakki kadrolarında bulunan siyasal söyleminin de temelini oluşturacak bir arayış sürecidir. Ki; **Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ali Canip (Yöntem)** üçlüsünün **Genç Kalemler**'de "uyanış" düşüncesini dile getirmelerini de bu sürecin kapsamında değerlendirmek gerekiyor.

Gerçi, bizde, batılılaşma / modernleşme sorununun gündeme geldiği günden (1718-1839) beri bu arayışın/sorgulayışın süregeldiğini görmekteyiz. Bu da toplumda sürekli bir ikilemi yaratmıştır. **Niyazi Berkes**'in de dile getirdiği bu yönelimin algılanış/uygulanış biçimi zaman zaman da "taklitçiliğe" kadar götürmüştür toplumu. Şöyle diyordu **Berkes**: "Reform tarihimizin ta başından bu yana gericilerin karşısındaki reformcular, Türkiye'nin kalkınma davasının özünü, anahtarını bulamamışlardır. Batı uygarlığını benimseme işi (zamanımızda olduğu gibi) döne dolaşa

anlamı kaçan bir 'batılılaşma' işi biçimine girmiştir." (Berkes, s. 28)

Taklitçi yönelim, yaşanan bocalamayı da sürekli kılar, toplumda açmazlar yaratır. Düşünce düzleminde ortaya konulan her hareket ise, ister istemez, böylesi bir güdümlülükten kaynaklanıyordu. Bunun en somut örneklerini ulusçuluk hareketlerinin başladığı dönemde göreceğiz.

Batılılaşma hareketi, ilk planda, kimlik sorgulayışındansa; Doğu-Batı ikilemini gündeme getirmişti. Yani değişimin/dönüşümün ibresi nereden yana, nasıl olacaktı. Kuşkusuz ibre Batı'ya dönüktü. Ama düşünce düzeyi/ ortamı buna hiç de uygun değildi. Bu da, o dönemlerde de yer yer gündeme gelen kimlik sorunu üzerinde pek durulmadığını; hatta bu konuda bir tez bile geliştirilemediğini gösterir bize. Bunun için de Osmanlı'nın çok uluslu yapısının çözülmesi, Batı'daki ulusçuluk hareketlerinin gelişmesi gerekiyordu. İşte bu süreçte; "İmparatorluk dağılırken bu düzen fiilden değiştiği için gibi, milliyetçi ideoloji de güçlendi." (Belge, s. 114).

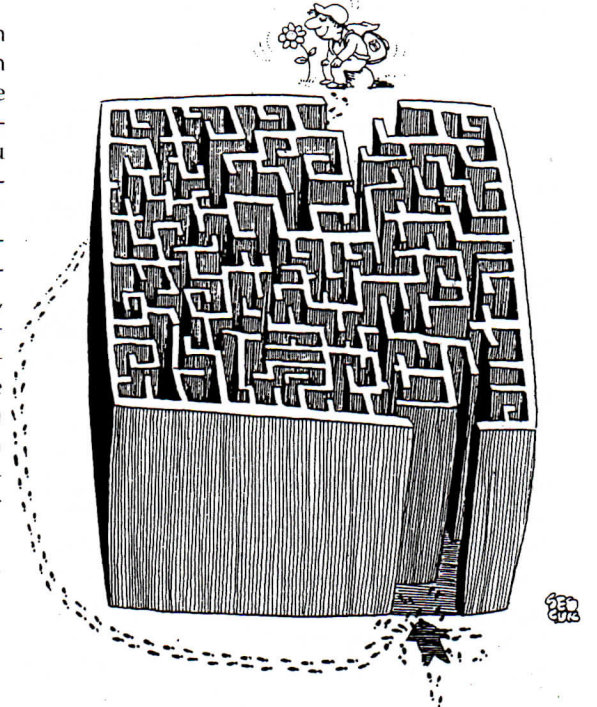
O güne kadar bir söylem olarak varlığını sürdüren Türkçülük akımı böylece meşru zeminini de bulmuş oluyordu. Yine bu süreçte ortaya çıkan İslamcılık, Osmanlıcılık akımları pek taban bulamazken, Türkçülüğün siyasal arenada yer aldığını, Türk-Müslüman kimliğine dayalı bir yapılanmanın söylem olarak da öne çıktığını görürüz. Bu, aynı zamanda, iktidarda olan (1908-18) İttihat ve Terakki'nin ideolojik söylemidir de.

Bu oluşumun arka planına dönüp baktığımızda, bu süreçteki ulusçuluk hareketinin uzanımı, aslında bir kimlik arayışına da dayanıyordu. Yaşanan çö-

zülme bağımlılıktan kopuşu, sonrasında ise çatışmayı doğurur kaçınılmaz olarak. Böylece, yüz yılın başında, Osmanlı'daki ulusçuluk hareketi de ideolojik bir taban buluyordu.

Toplumlardaki değişim/dönüşüm süreçlerinde uç noktalarda yaşanan zıtlaşmalar etki/tepki odağını yaratır. Bu, bir yanıyla olumlu gelişmelere kapı aralarken; öte yanıyla da sorunları daha da açmazla sokabiliyor. İşte Osmanlı, bu yüzyılın başında bu ikilemi iç içe yaşıyordu. Devletin çok uluslu yapısı çözülmürken; öteden beri süregelen Doğu-Batı ikilemi de ivme kazanır. Gerçek anlamda III. Selim döneminde (1789-1807) başlayan batılılaşma, Tanzimat'la (1839) getirilen/belirlenen yasal çerçevede kurumsallaşırken; toplum dinamiğindeki çok ulusluluğun çözülmesine de ivme kazandırır. Batı'yla yapılan alışveriş kaçınılmaz sonlarından biriydi bu da.

İşte bu ayrışma süreci; ulusçuluk hareketlerini hızlandırır. Bir yandan öncülerini, diğer yandan da siyasal tabanın oluşmasını da var

Selçuk Demirel

sanların dine aşırı düşkün olduklarını, şeriat düzeni istediklerini söyleyebilmek gerçekten olanaksızdı kesinlikle, gördüğümüz kadarıyla.

Oysa, gene bu insanlar sokaklarının duvarlarını pıtrak gibi sarmış Refah Partililerin posterlerine aradan bunca zaman geçtiği halde el sürmemişlerdi hiç. Sanki korumuşlardı, tam karşıtı. Seçimde de hiç kuşku yok Refah Partisi'ne oy vermişlerdi.

Acaba niçin? Gerçekten kimdi bu insanlar?

İlerici Aydınlarımızın

"Köy Edebiyatı" ve "Gecekondu Romantizmi" Dönemi

İstanbul'da, Yahya Kemal Mahallesi gibi, Refah Evler diye bilinen bir mahalle de gerçekten var mıdır acaba?

Ben, Ferah Evler mahallesinde oturuyorum.

Ama, şu son yarım yüzyıldır İstanbul'un çevresine el çabukluğuyla veya gece yarısı kurulmuş bu yeni mahallelerin tamamına bugün Refah Evler mahallesi, Refah Partililer mahallesi denilse, galiba gerçeğe pek de aykırı düşmese gerekir, sanırım.

Oysa, daha 20 yıl önce, biz aydınlar öylesine büyük umutlara kapılmıştık ki kentlerimizi çepeçevre kuşatmağa başlayan bu gecekondu olayıyla ilgili olarak. Örneğin, bir çeşit devrimci donkişotluk olarak nitelemiştim ben bu olayı, alkışlamıştım yürekten. Mimarlar Odası yöneticisi olarak evleri yıkılan gecekonducuların önünde yürüyüşlere katılmıştım, basın toplantıları düzenlemiştim. Hiç unutmam... İzmit Belediye Başkanı rahmetli Leyla Atakan, gecekonduları yasa gereği yıkmak zorunda olduğunu, bunun için validen polis istediğini söyleyince hışımla yürümüşüm üstüne. "Siz mi çıkardınız o yasaları?" demiştim tersleyerek... Hey bre gençlik...

Çünkü, o yıllarda toplumların gelişmişliğinin, kentsel nüfuslarının kırsal nüfuslarına oranlarına göre değerlendirildiğine inanıyorduk. Yani insanlar, bizler için ya kırsal kesimde yaşıyorlardı, ya da kentlerde. Dolayısıyla da, ya kentliydi-ler, ya da köylü...

Kırsal kesimde yaşayanların 1950'lerden sonra birden kentlere akın etmelerini de, bu insanların köylülükten bir an önce kurtulup kentleşme istekleri şeklinde yorumluyorduk. Artık biz de, nüfusunun büyük kısmı kentlerde yaşayan, köylülükten kurtulmuş bir toplum haline dönüşecektik ve dolayısıyla da kalkınmış olacaktık.

Gecekondu da, köylülükten kentliliğe geçiş aşamasının bir yerleşme ve konut biçimiydi. Yani geçiciydi. En geç üçüncü kuşakta bu insanların da mutlaka kentleşeceklerine yürekten inanıyorduk. Bu süreçte henüz burjuvalaşamayacaklarına göre de, bu gecekondu bölgeleri gelecekte sol partilerin oy depoları olacaktı. Nitekim, 70'li yıllarda ve 90'lı yılların başlarında CHP ve SHP'nin İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük kentlerde yerel seçimleri kazanmasını da, bu savlarımızın doğrulayıcıları olarak değerlendirmiştik, gönül rahatlığıyla.

Görüldüğü gibi, büyük kentlerimizi hâlâ akın akın doldurarak gecekondu mahalleleriyle kuşatan bu insanlarla ilgili bazı kanılara varırken, birtakım bilimsel araştırmalardan çıkan bilimsel verilere dayandığımızı söyleyebilmemiz, galiba gerçekten olanaksızdır. Öyle ki, bu insanların köylülüğü bile, aksi kesinlikle düşünülmeden, kabul edilivermişti hemen, hepimizce.

Doğrusu, gecekondu gerçeğine bunca romantik yaklaşmamız ve bu insanların köylülüğüne bunca kolay karar verebilmemiz de, sanırım, gene ilerici aydınlarımızın bu konulardaki tutum ve tutkularından kaynaklanmış olsa gerekir. Örneğin, "Köy Enstitüleri" konusundaki romantik tutkularından ve galiba kurucusu oldukları "Köy Edebiyatı"

akımından kaynaklanmıştır, büyük bir olasılıkla.

Kuşkusuz, köy edebiyatı akımını edebiyatımızın bir dönemine bütünüyle egemen kılanlar, Köy Enstitülü yazarlardır. Ancak, bu köy edebiyatı akımının kurucuları da, acaba gerçekten Köy Enstitülü yazarlar mıdır?

Bilindiği gibi, bu köy edebiyatı akımının hemen hemen bütün yapıtlarında, toprak ağası ile topraksız köylüler arasındaki sürtüşme ve kavgalar konu edildiğinden, genellikle toprak mülkiyeti teması işlenmiştir. Üstelik, bu kavga ve sürtüşmeler, üretim ve mülkiyet ilişkileri kapitalist tarım aşamasına sızmamış bir toplumda geçiyormuşçasına, özel mülkiyetten ortaklaşacı mülkiyete geçmeyi amaçlayan devrimci toprak kavgaları şeklinde anlatılmıştır genellikle.

Görüldüğü gibi marksist bir şema egemendir bu akımın ürünlerine. Dolayısıyla, "Köy Edebiyatı" akımının kurucuları da, Köy Enstitülü yazarlardan çok, uzun yıllar Anadolu hapishanelerinde kırsal kesim insanlarıyla birlikte yatan marksist yazarlarımız olsa gerekir bizce.

Köy edebiyatını edebiyatımıza uzun bir süre egemen kılan bu Köy Enstitülü yazarlarımızın büyük bir kısmının, şimdi romanını, şiirini öyküsünü yazdıkları köylerinde değil de, ancak uzak diyarlardaki büyük kentlerde barınabilmeleri de bu nedenden mi kaynaklanmıştır kim bilir?

Bugün bütün kentlerimizde, kuşkusuz çok sert bir kimlik çatışması kavgası yaşanmaktadır. Ama kentlerimize egemen olmaya başlayan bu yeni kentlinin kimliği nasıl bir kültürel kimliktir acaba? Kentlerimizi çepeçevre kuşatmış, kamalar halinde kent merkezlerine kadar sarkmış bu yeni Refah mahallelerinde yaşayanlar, acaba gerçekten sandığımız gibi köylü müdür? Köylüleşebilmişler midir kente gelmeden?

Galiba asıl sorulması gereken soru budur bizce. ■

eder.

İttihat ve Terakki'nin Osmanlı kimliğini yeniden "tanzim" etme çabası da sonuçsuz kalır. 1. Paylaşım Savaşı yenilgisinin faturasını ağır biçimde ödeyerek iktidardan uzaklaştırılır. Bu ise, Osmanlı'nın çöküşünü iyice hızlandıran son aşamanın en trajik yanıdır. Bundan sonra varılacak yer Cumhuriyet'in kuruluşudur. Ulusçuluk hareketinin bir başka boyutta biçim alışdır.

Bu tarihsel süreçteki oluşumlar kuşkusuz ulusal kimliğin biçimlenişini de sağlar. Yani; "Ulusal kimlik, ulusal kültürün yaratılmış olması ile, ulusal bir devletin yönetiminde, belirli coğrafya sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin ortaklaşa yaşadıkları, hissettikleri tarihsel/kültürel bir kimlik (bizlik) duygusudur." (Güleç, s.20). İşte bu duygunun oluşması da yine toplumsal yapıdaki değişimler, gerekliliklerden doğar. Bu ise uzun bir arayış sürecinde gerçek anlamdaki yerini bulur.

Cumhuriyet'in kuruluşu, bu arayış sürecinin nihai çizgide buluşma/ varış odağıdır. Bozkurt Güvenç'in bu arayış sürecine dönük belirlemesi şöyledir: "... Türk aydını ve düşünürü, aslında Gülhane Hattı ve Tanzimat Fermanı'ndan bu yana, en az yüz yıldır kimlik arayışları içinde idi. Sorunun sadece adını koymamıştı. Aranacak kimlik, Meşrutiyet, Osmanlılık, Hürriyetçilik, Türkçülük, Bağımsızlık, Anadoluculuk, İnkılapçılık, Çağdaşlık, Cumhuriyetçilik, Turancılık, Demokratlık, Kalkınmacılık, Milli Birlikçilik, Batıcılık, İslamcılık, Laiklik vb. sloganlarla dile getirilmişti. Sayılan bütün hareket ve eylemlerin arkasında bilinçli ya da simgesel bir kimlik arama çabası ya da bulma umudu vardı." (Güvenç, s. 16)

Bugünkü konumuzda bu arayışın farklı boyutlarda sürdüğünü görmekteyiz. Öncelikle '80 sonrası iyice gündeme gelen, tartışma zemini oluşturan kimlik sorunu toplumdaki değer yitimleri sonrasında

can alıcı bir sorun olarak hayatın birçok alanında tartışılır oldu.

II. /

Sorunun bugüne uzanımına bir başka boyuttan bakalım. Kısaca, Türk kimliğinin bu süreçteki oluşma evrelerine; bu bağlamda ortaya çıkan Türkçülük akımının bugüne uzanan seyrine göz atalım.

Yüzyılın başında siyasal bir hareket olarak ortaya çıkan Türkçülük, bu evrede, uluslaşma bilincini yansıtan bir niteliğe sahiptir. Gerçi, 1869'da Mustafa Celâleddin Paşa, Eski ve Yeni Türkler adlı yapıtında bir arayışın ilk ipuçlarını verir. Ama asıl teorik çerçeveyi Türkçülüğün Esasları'yla (1923) Ziya Gökalp çizer. Bu dönem salt Türkçülük bağlamında kalan ulusal bilinç hareketinin köklü bir kaynağı yok. Taner Timur'un da altını çizdiği gibi, dönem aydınları: "... Batı'da aydın konulardaki kültürel ürünlere göre hazin bir fakirlik içinde olduklarını görürüz. Osmanlı aydınları bu dönemde Batı kültürünün üstünlüğünü kabul etmelerine ve Batı dillerini bilmelerine rağmen, bu kültüre üniversalist bir biçimde yaklaşmamışlar, savunma kompleksi ile hareket etmişler ve farkına varmadan Batının en kötü ideolojisinin etki alanına düşmüşlerdir." (Timur, s. 117)

Türkçülerin bu kimlik arayışındaki ibreleri neyi/nereyi gösteriyordu? sorusunu yanıtı belki şu yaklaşımlarla vermek gerekir:

Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip'in Genç Kalemler dergisinde başlattıkları hareketin edebi/siyasi boyutunun oluşumu; bu oluşumla İttihat ve Terakki'nin ideolojik yapısına uzanan sürecin değerlendirilmesi.

Yine burada, Taner Timur'un şu savına dönmek; "Cahun'da temel ilkeleri bulunan bu Türkçülük, siyasal program halini alanak Alman pan-germen hareketinin bir aracı olmuş; Parvus gibi Alman militarizminin ajanları Türkçülere

yol göstermişler, Osmanlı ordusu Alman komutanlara teslim edilmiştir. Bunun dışında, Osmanlı son döneminde aldığı biçimiyle Türkçülük, Türk tarihine de yanlış bir yaklaşım getirmiştir." (agy., s. 117); kaçınılmaz gibi geliyor bana.

Bu hareketin ideologlarından olan Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları'nda, bu etkinin boyutlanışını şöyle dile getirir: "Daha on beş yaşında iken Ahmet Vefik Paşa'nın 'Lehçe Osmanisi' ile Süleyman Paşa'nın 'Tarih Alem'i bende Türkçülük temayüllerini doğurmuştu. 312 de İstanbul'a geldiğim zaman ilk aldığım kitap Léon Cahun'un tarihi olmuştu. Bu kitap adeta pantürkizm mefkûresini teşvik etmek üzere yazılmış gibidir. O zaman Hüseyinzâde Ali Bey'le temas ederek, Türkçülük hakkındaki kanaatlerini öğreniyordum." (Gökalp, s. 14-15)

Fransız tarihçi Léon Cahun'un (1841-1900) Türk tarihi ve Türkçülük üzerine yazdıkları dönem aydınları için en önemli etki kaynağıdır.

Arayışla gelinen yerdeki yönelim odağı ise bir ivme gerektir. Çözülen Osmanlı'daki bağımsızlık hareketleri işte bu ivmenin kaynağıdır. Türkçülük, bu bağlamdaki ulusçuluk hareketinin dışı vurumu, Güvenç'in deyimiyle, simgesel görünümüdür. Öteden beri varlığı sürekli hissedilen, ama bir türlü dışı vurulamayan Türkçülük hareketinin; uluslaşma bilincini yansıtmada bir işlev üstleneceği/üstlendiği görüşü neredeyse dönem aydınlarını "şi'ar"ı olur. İşte Genç Kalemler'de başlayan dilde yenileşme çabaları bu kimlik arayışının bir başka ivmesi olarak ortaya çıkar. Kuşkusuz bunda da Batı ile iletişiminin etkisi var. Timur'un deyimiyle, "Türk ulusçuluğunun romantik safhası" olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde; çözülen Osmanlı'nın kurtuluşu için, panzehir olabilecek bir kavramın çevresinde örgütlenilir. İmlediği-

miz üzre, bu da Türkçülüktür. Öyle ki; 1908'de iktidara gelen İttihat ve Terakki'nin de siyasal ideolojisi olur bu akım. İşte bu dönemde de adı konulan "halka doğru" hareketi, bunun ideolojik çerçevesini çizen Ziya Gökalp tarafından şöyle dile getirilir: "Türkçülüğün ilk esaslarından biri de şu halka doğru umdesidir. Vaktiyle, bu umdeyi tatbik etmek (...) Halka doğru gitmek ne demektir? Halka doğru gidecek olanlar kimlerdir? Bir milletin münevverlerine, mütefekkirlerine ki milletin güzideleri adı verilir. Güzideler yüksek bir tahsil ve terbiye görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır. İşte halka doğru gitmesi lâzım gelenler bunlardır. (...) Güzideler medeniyete maliktir. Halkta hars vardır. O halde, güzidelerin halka doğru gitmesi şu iki maksat için olabilir: 1) Halktan harsi bir terbiye almak için, halka doğru gitmek, 2) Halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek." (Gökalp, s. 44)

Batı, "hasta adam" olarak nitelendirildiği Osmanlı'nın bu yeni kimlikle karşısına çıkmasını bir ölçüde körükler, hatta destekler! İttihat Terakki bütün varlığıyla kollarını Almanya'ya açar. Savaş yenilgileri bile onları bu "kızıl elma" düşlerinden döndüremez. Ki, bu kez de; ulusal bağımsızlık hareketinin ortaya çıkışı, ulusal bilincin uyanış seyirinin başka bir minvalde oluşmasını sağlar.

Osmanlı'nın çöküş döneminde başlayan ulusal bilincin uyanışı ne zaman ki bir harekete dönüşür, kendi aksiyonunu yaratarak liderini çıkarır, yani Ulusal Kurtuluş Savaşı kimliğine bürünür; işte o zaman, düne kadar ortaya atılan, öne sürülen, salt bir siyasal kavram olarak görülen Türkçülük hare-

ketinin de gerçek boyutu kavranmış olur. Bu hareketin, bir başka boyutta uluslaşma bilincini oluşturacak ilk nüveleri taşması; giderek de bunun ekseninde bir düşünce platformu oluşturulabileceği gerçeği sanırız Batılılarca gözardı edilmişti. Hatta bunu ihtimal bile verilmemişti.

Doğrusu bu aşamada gelinen yerde; Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı vermek, bunu kazanmakla kalınmıyor; bir kalıtı üstlenerek yeni bir yola giriliyordu: Sancısı, bocalaması dinmeyen bir yol. Arayış sürecekti, kaçınılmaz olandı bu. Ama yeni bir kimlikle de ortaya çıkmak gerekiyordu. Peki, bu ne olabilirdi? Mustafa Kemal; "Ne olursa olsun, hükümetimizin biçimi Cumhuriyet olacaktır." diyerek yeni devletin biçimini açıklarken; bunun adını da belirtir: Türkiye Cumhuriyeti.

Gelinen yerdeki varoluşun bugüne/yarınına dönük ana ilkelerinden birini de şöyle dile getirecektir Mustafa Kemal: "Şunu söylemeliyim ki biz, her araçtan, yalnız ve ancak bir görüş için yararlanıyoruz.

O görüş şudur: Türk ulusunu, uygar toplumlar içinde yaşadığı kata yükseltmek ve Türk Cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün daha çok güçlendirmek bunun için de, zorbalık düşüncesini öldürmek..." (Atatürk, s. 1195)

"Türk ulusunu, uygar toplumlar içinde yaşadığı kata yükseltmek" düşüncesi ise; yeni devletin uluslaşma bilincinin özünü oluşturacaktır. Ama bu da devralınan mirasla yürünecek yolun; Mustafa Kemal her ne kadar, "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile hiçbir alakası yoktur. Osmanlı Hükümeti tarihe geçmiştir. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur.", dese de; ulusun kimliğinin yeniden biçimlenme sürecinde geçmişle alışverişinin hep sürdüğünü gösteriyordu bizlere. Kaçınılmaz olandı bu. Öyle ki; Ziya Gökalp bile, bir zamanlar İttihat ve Terakki'ye taşıdığı "fikir miras"ını Halk Fırkası'na "emanet" ediyordu adeta: "... bugün Türkçülük, Halk Fırkası'na müzahirdir. Halk Fırkası, hükümlerini millete, yani Türk halkına verdi." (Gökalp s. 168)

Selçuk Demirel

III./

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarının ilk dönemi (1923-30) bu ideolojik yapılanmanın yaygınlaştırılmasına ayrılır diyebiliriz. Ulusal kimlik arayışımız temelini bulmuş, sıra yapılandırılmaya gelmişti. Bu da, aydınların yanı sıra, belli kurumlar/kuruluşlar aracılığıyla olmalıydı. Türk Ocağı'nın 20 Temmuz 1923'teki kongresi, derneğin yeniden işlevsel yapıya kavuşturulması yönünde atılmış bir adımdı. Halkevlerinin kuruluşu (1932), Türk Tarihi Tetkik Heyeti (1930) ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin (1932) oluşturulmaları. Daha sonra bu iki cemiyet birer kurum dönüşürülecekti. Tüm bu kuru-

eder.

İttihat ve Terakki'nin Osmanlı kimliğini yeniden "tanzim" etme çabası da sonuçsuz kalır. 1. Paylaşım Savaşı yenilgisinin faturasını ağır biçimde ödeyerek iktidardan uzaklaştırılır. Bu ise, Osmanlı'nın çöküşünü iyice hızlandıran son aşamanın en trajik yanıdır. Bundan sonra varılacak yer Cumhuriyet'in kuruluşudur. Ulusçuluk hareketinin bir başka boyutta biçim alışdır.

Bu tarihsel süreçteki oluşumlar kuşkusuz ulusal kimliğin biçimlenişini de sağlar. Yani; "Ulusal kimlik, ulusal kültürün yaratılmış olması ile, ulusal bir devletin yönetiminde, belirli coğrafya sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin ortaklaşa yaşadıkları, hissettikleri tarihsel/kültürel bir kimlik (bizlik) duygusudur." (Güleç, s.20). İşte bu duygunun oluşması da yine toplumsal yapıdaki değişimler, gerekliliklerden doğar. Bu ise uzun bir arayış sürecinde gerçek anlamdaki yerini bulur.

Cumhuriyet'in kuruluşu, bu arayış sürecinin nihai çizgide buluşma/ varış odağıdır. Bozkurt Güvenç'in bu arayış sürecine dönük belirlemesi şöyledir: "... Türk aydını ve düşünürü, aslında Gülhane Hattı ve Tanzimat Fermanı'ndan bu yana, en az yüz yıldır kimlik arayışları içinde idi. Sorunun sadece adını koymamıştı. Aranan kimlik, Meşrutiyet, Osmanlıcılık, Hürriyetçilik, Türkçülük, Bağımsızlık, Anadoluculuk, İnkılapçılık, Çağdaşlık, Cumhuriyetçilik, Turancılık, Demokratlık, Kalkınmacılık, Milli Birlikçilik, Batıcılık, İslamcılık, Laiklik vb. sloganlarla dile getirilmişti. Sayılan bütün hareket ve eylemlerin arkasında bilinçli ya da simgesel bir kimlik arama çabası ya da bulma umudu vardı." (Güvenç, s. 16)

Bugünkü konumumuzda bu arayışın farklı boyutlarda sürdüğünü görmekteyiz. Öncelikle '80 sonrası iyice gündeme gelen, tartışma zeminini oluşturan kimlik sorunu toplumdaki değer yitimleri sonrasında

can alıcı bir sorun olarak hayatın birçok alanında tartışılır oldu.

II. /

Sorunun bugüne uzanımına bir başka boyuttan bakalım. Kısaca, Türk kimliğinin bu süreçteki oluşma evrelerine; bu bağlamda ortaya çıkan Türkçülük akımının bugüne uzanan seyrine göz atalım.

Yüzyılın başında siyasal bir hareket olarak ortaya çıkan Türkçülük, bu evrede, uluslaşma bilincini yansıtan bir niteliğe sahiptir. Gerçi, 1869'da Mustafa Celâleddin Paşa, Eski ve Yeni Türkler adlı yapıtında bir arayışın ilk ipuçlarını verir. Ama asıl teorik çerçeveyi Türkçülüğün Esasları'yla (1923) Ziya Gökalp çizer. Bu dönem salt Türkçülük bağlamında kalan ulusal bilinç hareketinin köklü bir kaynağı yok. **Taner Timur'un** da altını çizdiği gibi, dönem aydınları: "... Batı'da aynı konulardaki kültürel ürünlere göre hazin bir fakirlik içinde olduklarını görürüz. Osmanlı aydınları bu dönemde Batı kültürünün üstünlüğünü kabul etmelerine ve Batı dillerini bilmelerine rağmen, bu kültüre üniversalist bir biçimde yaklaşmamışlar, savunma kompleksi ile hareket etmişler ve farkına varmadan Batının en kötü ideolojisinin etki alanına düşmüşlerdir." (Timur, s. 117)

Türkçülerin bu kimlik arayışında ki ibreleri neyi/nereyi gösteriyordu? sorusunu yanıtı belki şu yaklaşımlarla vermek gerekir:

Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip'in Genç Kalemler dergisinde başlattıkları hareketin edebi/siyasi boyutunun oluşumu; bu oluşumla İttihat ve Terakki'nin ideolojik yapısına uzanan sürecin değerlendirilmesi.

Yine burada, **Taner Timur'un** şu savına dönmek; "**Cahun'da temel ilkeleri bulunan bu Türkçülük, siyasal program halini alanak Alman pan-germen hareketinin bir aracı olmuş; Parvus gibi Alman militarizminin ajanları Türkçülere**

yol göstermişler, Osmanlı ordusu Alman komutanlara teslim edilmiştir. Bunun dışında, Osmanlı son döneminde aldığı biçimiyle Türkçülük, Türk tarihine de yanlış bir yaklaşım getirmiştir." (agy., s. 117); kaçınılmaz gibi geliyor bana.

Bu hareketin ideologlarından olan **Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları'nda**, bu etkinin boyutlanışını şöyle dile getirir: "**Daha on beş yaşında iken Ahmet Vefik Paşa'nın 'Lehçei Osmani'si ile Süleyman Paşa'nın 'Tarih Alem'i bende Türkçülük temayüllerini doğurmuştu. 312 de İstanbul'a geldiğim zaman ilk aldığım kitap Léon Cahun'un tarihi olmuştu. Bu kitap adeta pantürkizm mefkûresini teşvik etmek üzere yazılmış gibidir. O zaman Hüseyinzâde Ali Bey'le temas ederek, Türkçülük hakkındaki kanaatlerini öğreniyordum.**" (Gökalp, s. 14-15)

Fransız tarihçi **Léon Cahun'un** (1841-1900) Türk tarihi ve Türkçülük üzerine yazdıkları dönem aydınları için en önemli etki kaynağıdır.

Arayışla gelinen yerdeki yönelim odağı ise bir ivme gerektir. Çözülen Osmanlı'daki bağımsızlık hareketleri işte bu ivmenin kaynağıdır. Türkçülük, bu bağlamdaki ulusçuluk hareketinin dışı vurumu, **Güvenç'in** deyişiyle, simgesel görünümüdür. Öteden beri varlığı sürekli hissedilen, ama bir türlü dışı vurulamayan Türkçülük hareketinin; uluslaşma bilincini yansıtmada bir işlev üstleneceği/üstlendiği görüşü neredeyse dönem aydınlarını "şi'ar"ı olur. İşte **Genç Kalemler'de** başlayan dilde yenileşme çabaları bu kimlik arayışının bir başka ivmesi olarak ortaya çıkar. Kuşkusuz bunda da Batı ile iletişimimizin etkisi var. **Timur'un** deyişiyle, "**Türk ulusçuluğunun romantik safhası**" olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde; çözülen Osmanlı'nın kurtuluşu için, panzehir olabilecek bir kavramın çevresinde örgütlenilir. İmlediği-

luşlar yeni kimliğin biçimlenmesinde etkin olacaklardır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu öze dönüş müydü? 1071'de Anadolu'ya açılan kapılar, 1299'dan 1923'e değin süregelen bir imparatorluk... Altı yüz yıllık bir devlet olma erki. Sonrasında yeni bir kimlik! Peki, neydi bu?

Osmanlı'dan devralınan miras, elbetteki yeni Cumhuriyet'in temel dayanaklarındandır, 1923'te (17 Şubat-4 Mart) yapılan İzmir İktisat Kongresi'ndeki açış konuşmasında Mustafa Kemal, Osmanlı'nın çöküşünü dile getirirken, şunun altını çizer: "Osmanlı ülkesi ecnebilerin müstemlekesinden başka bir şey değildi. Osmanlı halkı, Türk milleti esir vaziyetine getirilmişti. Bu netice, arzettiğim gibi milletin kendi irade ve hakimiyetine malik bulunamamasından, şunun bunun elinde istimâl edilmesinden neş'et etmişti. /O halde diyebiliriz ki, millî bir devir yaşamıyorduk. Millî tarihe desitani mâhiyetinde idi. Mazinin tarih diye uzattığı kitabın mahiyeti bundan ibarettir," (Afet İnan, s. 61) Kuruluş ilkesini ise burada şöyle açıklar: "Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Osmanlı İmparatorluğu'nun, devletinin tarihe münkalib olduğunu idrak eden, onun yerine yeni Türkiye Devleti'nin kaim olduğunu ilan eden bir kanundur." (İnan, s. 63). Mustafa Kemal'in burada asıl önemle vurguladığı: "Dahil olduğumuz halk devrinin, millî devrin millî tarihini de yazabilmek için kalemler, sapan olacaktır."

Aynı kongrenin konuşmacılarından İktisat Vekili Mahmut Esat (Bozkurt) bu tarihsel mirası dört aşamada değerlendirir: "1- Osmanlı İmparatorluğu'nun tessesünden, Hilafetin intikaline kadar, 2- Hilafetin intikalinden Tanzimat'a kadar, 3- Tanzimat'tan Teşkilat-ı Esasiye devrine kadar, 4- Yeni Türkiye ve Teşkilat-ı Esasiye devri." O da, yeni dönemi, "millet hakimiyeti" olarak görür. Mahmut

Esat'ın şu düşünceleri oldukça ilgiye değerdir: "Türk Hakimiyet-i Milliyesi, ancak ve ancak Türkiye hakimiyet-i iktisadiyesine istinadla paydar olabilir. Binaenaleyh bundan sonra devletin takib edeceği siyaset-i istikametini çiftçinin övendirmesi sanatkarın çekici hülasa iktisadiyatımızın menafii aliyesi göstermeli ve çizmelidir ki, kakiki, millî bir Türk (halk Devleti) teessüs edebilsin."

Evet, tüm bunlar göz önünde tutularak "millî bir Türk (Halk Devleti) oluşturulmaya çalışılırken; ideolojik yapılanmanın nasıl olacağı da gündeme geliyordu elbet. Bunu da Türkçülüğün Esasları yapıtında Ziya Gökalp şöyle dile getirecekti;

"Siyasette mesleğimiz halkçılık ve harsta mesleğimiz Türkçülüktür." (s. 169).

Demek ki, Mustafa Kemal her ne kadar: "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye' ile hiçbir alakası yoktur. Osmanlı Hükümeti tarihe geçmiştir. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur", dese de; Osmanlı'dan gelen bir mirasa sırtını dönmek pek olası değildi!

İttihat ve Terakki'nin ideoloğu konumunda olan Ziya Gökalp, o günkü düşüncelerini, yeni Türkiye eksenine oturtup, Türkçülük düşüncesini adeta Mustafa Kemal'le özdeşleştirir: "... Halk Fırkası'nın annesi olan Müdafai Hukuk Cemiyeti, büyük müncimiz olan Ga-

zi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin irşat ve rehberliğiyle bir taraftan Türkiye'yi düşünme istilalarından kurtarıırken, diğer taraftan da devletimize, lisanımıza hakiki adlarını verdi ve siyasetimizi mutlakliyetin ve unsurlar siyasetinin son izlerinden bile kurtardı. Hatta, diyebiliriz ki, Müdafai Hukuk Cemiyeti, hiç haberi olmadan Türkçülüğün siyasi programını tatbik etti." (Gökalp, s. 169).

Türkçülüğün Esasları da (1923) adeta bunun bir programıdır. Timur'un da imlediği gibi; "Cumhuriyetin ilk yıllarında, İttihatçı Türkçülüğü hâlâ etkindi". Ama bu etkinlik 1930'ların sonuna kaddır. Cumhuriyetin asıl kimliğini bulması, aydınlanma hareketinin başladığı 1940'lı yıllardır. Çatışmaların/ayrışmaların/gelişmelerin olduğu dönemdir bu yıllar. Gerçi yeni bir arayış dönemi de diyebiliriz buna. Hayatın her alanında varoluşunu kanıtlayan bir görünümü de vardır bu arayışın. Bu kez en çok gündeme gelen de ulusal kültürel kimlik sorunsalı olmuştur.

Toplumdaki saflaşmalar da gide- rek bunun ayrıştırılmasındaki farklı görüşlerin ortaya çıkışıyla ivme kazanır.

'80 sonrası ise ideolojik bir temelde oluşturulmaya çalışılan "millî kültür" kavramı, bu kez "Türk-İslam Sentezi" görüşü ile paydalanılarak anılır. Oysa bu, öteden beri süregelen iki ayrı anlayışın bir başka boyutta bileşimidir. Birçok yanlış içinde barındırmakla birlikte bir sentez görünümü vermenin açmazı ise ortadadır. **Bozkurt Güvenç** ve arkadaşları, bu tezi ortaya atan Aydınlar Ocağı'nın amacını, bu bileşimi şöyle değerlendirmektedirler: "Aydınlar Ocağı, sağın Türkçü ve İslamcı kanatlarını aynı çatı altında toplayabilmek için sentez sözcüğünden yararlanıyor. Sentez Türk ve İslam sözcüklerinin olumlu etkilerinin her ikisinde Aydınlar Ocağı'na mal etmek için kullanılıyorsa da beraberinde birçok sorunun da sorulmasına ne-

den oluyor. (...) Sentezi, diyalektik bir düşünce biçiminin ögesi olarak ele alanlar soruyor, türk ve İslam kültür öğeleri arasında tez ve antitez ilişkisi var mıdır ki bir sentez söz konusu olsun? Hangisi tez? Hangisi antitez? Gerçekte Aydınlar Ocağı'na bu soruların sorulması yerinde ve olası değil. Çünkü diyalektik olarak düşünmüyorlar." (Güvenç, s. 200).

Kuşkusuz bu, gelinen yerdeki tartışmanın bir boyutudur. Doğrusu asıl önemlisi de; ulusal kültürel kimliğimizin diğer boyutlarını görebilmek, bundan sonraki seyirlerde biçimleniş serüvenini izleyebilmektir.

IV. /

Ulusal kimlik arayışımızın batılılaşmaya ilk adım atışımızla başladığını imlemiştik. Salt bir ikilem olarak ortaya çıkar. Düşünsel bir dayanağı yoktur. Ne zaman ki Tanzimat sonrası bir takım kavramlarla yüz göz olunur; Osmanlı'nın çözülüşü hızlanır, kendisine bağımlı ülkelerde ulusal bağımsızlık hareketleri yoğunlaşır; işte bu evrede ulusal kimliğin de sorgulanmasına yönelinir. Bir yanı sıra Osmanlı'nın kurtuluşu için çözüm arayışları/ önerileri gibi görülse de; asıl kimlik sorunsalının Osmanlı'nın yüzyıllardır varolan kimliğinin artık ortadan kalkmaya yüz tuttuğu bir evrede ortaya çıkışı; bir başka gerçeği yüz-lüyordu bize; tarihsel olarak kaçınılmaz olan her çözümlüş, yeni bir hareketin de oluşmasına neden olur. İşte bu arayıştır ki, dönem aydınlarını bir başka kıyıya ulaştırmıştı.

Yeni Cumhuriyet'in kuruluşu, bu ulusal kimlik arayışımızın bir eksenine oturtulmasını sağlayan bir harekettir de aynı zamanda.

İşte bu arka planı iyice görüp, değerlendirek yazınımızın bu evrelerdeki oluşumun daha sağlıklı bakılabileceğimize inanıyorum. Bu süreci enine boyuna inceleyip, tartışmak sanırım bizlere arayışın boyut-

larını gösterebileceği gibi; aynı ekseninde ortaya konulan yazınsal/düşünsel ürünlerin, oluşan yazınsal birikimin gelişme/değişme/yansıma boyutunu da daha iyi kavramamızı sağlayacaktır.

Kimlik bir ayrıştırma değil, bir simgedir. Hatta bir göstergedir de diyebiliriz. Bunun, tarihsel/toplumsal/kültürel bağlamdaki biçimleniş evrelerini bilmekse; yazın coğrafyasını, yazınsal iklimlerin göstergelerini/ kaynaklarını daha iyi tanımamıza kapı aralayacağı düşüncesindeyim. ■

Yararlanılan Kaynaklar:

- * *Niyazi Berkes, Türk Düşününde Batı Sorunu*, 1975, Bilgi Yay., 304
- * *Murat Belge, Türkiye Dünyanın Neresinde?*, 1992, Birikim Yay., 240
- * *Prof. Dr. Cengiz Güleç, Türkiye'de Kültürel Kimlik Krizi*, 1992, V Yay., 150
- * *Bozkurt Güvenç, Türk Kimliği/Kültür Tarihinin Kaynakları*, 1993, Kültür Bakanlığı Yay., 430 s.
- * *Taner Timur, Osmanlı Kimliği*, 1986, Hil Yay., 168 s.
- * *Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları*, 1969, Varlık Yay., 172 s.
- * *Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), Nutuk-Söylev*, 1989, c. I - II, Türk Tarih Kurumu Yay., 1197 s.
- * *Prof. Dr. A. Afet İnan, İzmir İktisat Kongresi*, 1989, Türk Tarih Kurumu Yay., 104 s.
- * *Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, Gençay Şaylan, Prof. Dr. İlhan Tekeli, Prof. Dr. Şerafettin Turan; Türk-İslam Sentezi*, 1991, Sarmal Yay., 344 s.
- * *Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma*, 1978, Doğu-Batı Yay., 658 s.
- * *Ahmet Rasim, Osmanlı'da Batışın Üç Evresi, Günümüz diliyle basıma hazırlayan: H. V. Velidedeoğlu*, 1987, Evrim Yay., 259 s.
- * *Şerif Mardin, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri: 1895-1908*, 1983, İletişim Yay., 255 s.
- * *İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, 1987, Hil Yay., 236 s.
- * *Taha Parla, Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*, 1989, İletişim Yay., 147 s.

TARTIŞMA YANILMALARI

Muzaffer Erdost

İkinci yeni denince, çokları bir kere duraklıyor. İlkeleri, yöntemleri, kuralları çizgili bir akıma konmuş bir ad gibi "ikinci yeni" sözünü ele alıyorlar. Oysa "ikinci yeni" sözü ilkeleri, kuralları çizili bir akımın adı değildir; onun için de -bu sözün içine aldığı ozanlar arasında geniş ikilikler vardır. İkinci yeni sözü daha çok 1950 yıllarına kadar en iyi çağını yaşamış yeni şiirin üzerine gelen, şiirleriyle onlardan yavaş yavaş ayrılan ozanları içine alır. Yani, ikinci yeni bir okulun adı değil, kendisinden önceki şiire göre yeni olan bir şiirin sınır çizgisidir.

Konuşmalarımızı, tartışmalarımızı bu noktadan devindirirsek, bugünkü tartışmaların çekişmelerin bir yanlışa, hatta bir çıkmaza gittiğini ortaya koyabiliriz.

İkinci yeni bir kaç yıldır sessiz sessiz kendi kendine gelişip, büyümekteydi. Bu demek değildi ki, her ozan bir tek noktaya yönelmişti. Böyle birşey olmazdı, çünkü ikinci yeni bir bakıma bilinçsiz geliyordu. Bu şiir, şiiri ararken bulunuyordu. Önce şiirlerde birer, ikişer mısra belirdi; giderek yeni şiir düşünceleri, söyleyişleri ağır

basmaya başladı. Ama bu şiirin doğmasındaki gerekçeler neydi? Nereye gidecekti? Ne yapacaktı? Belli değildi. Bugün de belli değil ama tartışılanlar bunu ortaya koyacak... Böylece bilinçli bir şiir doğacak... Okur için de, yazar için de bir akımın soyunun sopunun belli olması elbette ki faydalı olacaktır. Ama bugün ortada tartışılan bir kaç sorun, çözümlenmesi gereken bir kaç sorun, bir de ozanların eğilimi vardır.

"İkinci yeni" sözü işte bu eğilimi içine alıyor. Üzerine yapılan tartışmalar da bu soruları bir karara bağlayacak, sorunları çözecektir. Ancak o zamandır ki, ilkeleri, kuralları belli olan bir şiir akımı kurulacak, adı da ancak o zaman konabilecek. Bugün ortada bir şiir var, ama ne için ne yapacağı tam belli değil. Bunun adını koymak güllünç olur, bu bir...

İkincisi, ikinci yeni üzerine yazdığım yazılar yanlış hücumlara uğradı. Benim işim, belirtmeye başlayan bir şiirin değerini belirtmekti. Ben o şiiri yanlış anlamış, yanlış değerlendirmiş olabilirdim. Bana karşı duranlar, o şiiri göstererek benim yanıldığımı söylemediler de, yazılarımı hiç düşünmeden "doğru" diye ele alıp, doğrudan doğruya benim sözlerime cephe aldılar. Oysa kaç kere söyledim. Bizim işimiz bu şiirin soyunu sopunu gün ışığına çıkarmak olmalıdır. Bir kere bu şiirin ne olduğunu bilelim ki, ondan sonra tutumumuzu saptayalım. Bu sözlerime yanan yok. "İkinci yeniyi ben yıkacağım" diye bir şeref yarışına girdiler. Ama yıkacakları şeyin ne

olduğu belli değil, orası umurlarında mı?

Söylediklerimle, daha çok bu şiiri kuracaklarını söylediğimiz ozanların düşünceleri arasındaki ayrılığı göstermek için bir soruşturma açtık. Soruşturmada da çok şeyler çıkarılacaktır. Yalnız ne var ki, ozanlar da kendi şiirlerini değerlendirirken çok kere yanılmaktadırlar. Bunlar üzerinde de ayrı ayrı durmak gerekiyor. Bence ilk soru da ikinci yeninin doğmasındaki gerekçeleri üzerinde olmalı. Gelecek yazımda bu gerekçeler üzerinde duracağım. ■

3 Şubat 1957 Pazar Postası

nir. Ve öylece kültür yaşamımızdaki yerini korur. Bugün, Muzaffer Erdost bu tartışmalar içinse kısaca şunlara değiniyor:

"Bilimsel sosyalizmi, bu tarihten yıllarca sonra tanımaya ve özümsemeye başladım. O günkü yazılarımda, bilimsel sosyalizmin insanı, toplumu ve dünyayı tutarlı ve güçlü iç mantığıyla kucaklayan bir düzey ve derinlik aramak yanlıştır.

Bu yanlışı sevgili Asım Bezirci yaptı. Pazar Postası'nda İkinci Yeni tartışılırken Pazar Postası'na yazdı ama, İkinci Yeni'ye hiç de-

ğinmedi. İkinci Yeni unutuldu, aradan 18 yıl geçti, ben 12 Mart döneminde cezaevindeyken "İkinci Yeni Olayı"nı yayınlamış. Sevgili Oktay Akbal ağabey bile, Cumhuriyet'te yazdığı bir yazıda Erdost İkinci Yeni'yi savunuyor, Bezirci karşı çıkıyordu demişti. Oysa, Bezirci'nin İkinci Yeni eleştirileri, tarih olarak İkinci Yeni tartışmalarından yıllarca sonradır. Üstelik, aradaki dönemde, bilimsel sosyalizmin öğrenilmeye, özellikle gençlik içerisinde devrimci devrimin hızlanıp darağaçlarıyla baskılanmaya başladığı bir dönemden de sonradır."

Pazar Postası'nı yalnızca şiirimiz açısından önem taşıyan bir dergi olarak düşünmek yanlıştır. Dergi, hikâye alanında 1950 kuşağına sık sık sayfalarını ayırmış, ürünlerine yer vermiştir. Orhan Duru, Ferit Edgü, Tarık Dursun K., Güner Sümer, Erdal Öz, Bilge Karasu, Füzüzan, Adnan Özyalçiner ağırlıklarını Pazar Postası'nda duyururlar.

Pazar Postası, "Atatürk" özel sayısıyla da Köy Enstitülerini değerlendiren bir başka tartışma açar dönemin kültür yaşamında. Bu tartışmaya "Orda Bir Köy Var Uzakta" köşesini ayırır. Bu köşede

Köy Enstitülerinin her yönüyle ele alınıp, dikkatle incelenmeye çalışıldığı görülür. Bu özel sayıyı "Hikâye" özel sayısı izler.

Dergi, tiyatro ve sinema yazılarına da sayfalarında yer verir. Özdemir Nutku ve Güner Sümer'in tiyatro, Tarık Dursun K.'nin sinema üzerine yazdıklarına sıkça rastlanır. Ferit Edgü ve Fikret Otyam'ın desenleriyle, *Pazar Postası*'nin sayfalarına başka bir güzellik katar.

Derginin sürekli yazarlarından Cemal Süreya, günlüğünün "763. Gün"ünde *Pazar Postası* için şunları söyler: "Ukkaz Panayırı gibiydi Pazar Postası: Köy Enstitülüler (Talip Apaydın), Mavi'den uzaklaşanlar (Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda), Garip'in altın çocukları (Can Yücel), toplumcu çıkış yanlıları (Halis Acarı). Eliot çevirileri yanında Eluard, Prévert çevirileri. Shakespeare ile Lorca yan yana. Orozco ile Chagall'a aynı sevgi. Herkes her şeyi tartışsın, kendi sevdiklerini ortaya döksün isteniyordu sanki. Buna da açıkça öneren birileri yoktu. Sonunda, Pazar Postası'nın orta sayfalarında Engels'in sözleri bir kez daha doğrulanacaktı: 'Evrimin önünde sayısız yol vardı, bunlardan biri belirince, öbürleri silinip gider. Attila İlhan o kalabalığı "sirk" olarak nitelendirmişti."

Pazar Postası'nın birbirinden farklı yazılara yer vermesi, derginin sayfalarında herkesin her isteğini tartışmaya çalışması, yani bütün olumlu olumsuz yönleri bir arada taşıması; derginin haftalık oluşuna, Muzaffer Erdost'un yazı işlerinde yalnız kalışına bağlanabilir. Fakat *Pazar Postası*, iki yıl gibi kısa bir sürede edebiyatımızda uzunca yıllar süren bir tartışma başlatmıştır. Özellikle 1956-58 yıllarında bu dergide yapılan çalışmalar, yayımlanan ürünler bugün hâlâ kendinden söz ettirir. Bu da, *Pazar Postası*'nin dergicilik geleneğimizdeki yerini önemli kılmaya, bizi bu dergi üzerinde durmaya iter. ■

OKUMAK HEM DE YAZMAK

Nedim Gürsel

Okumak deyince çocukluğumun anlam öncesi dönemini anımsıyorum, seslerin henüz kâğıt üzerinde biçimlere, "harf" diye adlandırıldıklarını sonradan öğrendiğim kıvrımlı, eğri büğrü biçimlere dönüşmediği günleri/ Kur'an'dan başka hiç bir şey okumayan büyükannemin yanbaşımda, gerçek bir Osmanlı aydını olan dedemin yıllar boyu imparatorluğun her köşesinden toplayıp özenle sakladığı Farsça-Arapça-Fransızca-Türkçe kitapların gölgesinde geçti çocukluğum/ O zamanlar okumak "Allah'ın adıyla" eşdeğerdeydi. Tıpkı Hira dağındaki mağarada yapayalnız düşüncelere dalmışken Muhammed'e vahiy yoluyla iletilen Tanrı buyruğundaki gibi "İkra!" korkudan titreyerek okuma bilmediğini söyleyen Muhammed'e Cebrail'in yanıtı kesindi: "Allah'ın adıyla oku!"

Diyeceğim, çevresindekilerden duyduğu "dua okumak"la özdeşti okuma bilmeyen çocuğun dünyasındaki büyü. Yıllar sonra öykülerimde bunu yazmayı denedim. İşte "Cicipapa"dan bir bölüm:

"- Islık çalma, başına şeytanlar üşüşür, dedi büyükanne. Çocuk onun kalın ve mor dudakları arasından "Eûzibillâhimineşeytanirrahim bismillâhirrahmanirrahim" diye fısıldadığını duydu. Bir an hiçbir şey düşünmeden kendini sözcüklerin büyüüne bıraktı, sonra sarışın başını büyükannesinin dizlerinde iki yana sallamaya başladı.

Büyükanne işareti anladı, neşeli bir ses boşalmış havuzu dolduran çeşmenin hiç değişmeyen şırlıtısına karıştı.

"Dandini dandini dastana Danalar girmiş bostana."

Mahalle mektebinde "elifbe" okumuş büyükannenin Cumhuriyet döneminde yetişen torununa fısıldadığı Arap alfabesindeki harfler biçimlerinin çağrıştırdıklarıyla bir sevinç kaynağına dönüşecektir:

"Elif upuzunca

Be tekne gibi

Pe ona benzer

Se ona benzer

Çocuk bir sevinç çılgılığı attı, sonra büyükannesini daldığı düşten uyandırmak korkusuyla iyice sokuldu ona. Büyükannenin ağır bir sarkaç gibi yavaşça sallanan iri gövdesi karanlıkta gidip geliyordu.

Cim karnıyarık

Ha ona benzer

Hı ona benzer

Dal dibek gibi

Zel ona benzer

Sat kadikafalı

Dad ona benzer

Çocuk kirpiklerini kırıpırdı. Gözünün önünden, camda yürüyen yağmur damlaları kayganlığıyla noktalar, virgüller, soru işaretleri, sonra develer, koyun sürüleri ve kapkara şekiller, kamburu çıkmış A'lar, upuzun O'lar, M'ler geçti."

Büyüden sözettim, **Kadınlar Kitabı**'nda dile getirmeyi amaçladığım çocukla seslerin ilişkisinden. Şöyle ki:

"Annesinin Kur'an'dan başka hiçbir kitap okumadığını, Kur'an'ı da anlamadan okuduğunu anımsadı. Başında beyaz başörtüsüyle oturma odasındaki divana

bağdaş kurmuş, musafı açmıştı. Dudakları kıpırdadıkça ağızından tane tane dökülüyordu sözcükler. Bir su, çakıltaşlarına çarpa çarpa akıp gidiyordu (...) Okumak dünyayı kavrayıp ele geçirmek değil, tanıdık bir sesin akışına bırakmaktı kendini. Dünyadan, eşyalardan uzaklaşmak, yakın bir gövdenin sıcaklığında eriyip yok olmaktı. O zamanlar, bir beyaz sayfaya dizilmiş kara biçimler anlam vermiyordu herşeye. Karanlıkta, "korkma, benim!" diyen sesin varlığı dünyayı anlamak, renkleri ve biçimleri tanımak için yeterliydi. Harfler yoktu. Fısıldayan bir sesin kayıp giden akışı vardı yalnızca. Konuşmak başka, okuyup üfleme yine başkaydı. Gece o uyumadan odaya girip üzerini örten beyaz yüz, karanlığa okuyup üfleyen sesin öncesiydi. Anlam diye bir şey yoktu o zaman. Biçimler ve sesler vardı. Bir de dokunularak keşfedilen dünya."

Ne tuhaf okumak ve yazmak üzerine birşeyler karalamaktansa kitaplarımdan alıntılar yapıyorum. Ama bir yazarın asıl gerçeği yapıtlarında gizli değil midir? Yine **Kadınlar Kitabı**'ndan:

"Kitaplar orada, cam dolapların ardındaydılar. Bir örnek ciltlenmiş yan yana dizilmişlerdi. Dışarıdan bakıldığında aynıydı tümü. Ama okul damgasını taşıyan kapakları açılıp ilk tümceleri okunduğunda ayrı ayrı yollardan birbirlerine hiç de benzemeyen dünyalara götürürlerdi insanı. Bu cumartesi öğleden sonrasının sıkıntısından kurtulmak, okulun yüksek duvarlarını aşip uzun bir yolculuğa, bilinmedik sokaklara çıkmak, yepyeni kentler, değişik insanlar tanımak için elini uzatmak yeterliydi. Bütün bir dünya sığabilirdi bir kitaba. Bakış beyaz sayfadaki kara biçimlerin üzerinden kaydıkça mekân genişler, ev-

lerin, kentlerin, yaşamların kapıları açılmaya, insanlar kendilerini ele vermeye başladılar."

Okumak üzerine yazmaktansa, öykülerime yansıyan okuma gerçeğini, benim öznel gerçeğimi aktardım buraya. Yazmak konusunda da aynı şeyi yapabilirim. Ama alıntılar uzayıp gidecek; çünkü her kitabımda yazan, dünyası yazmak olan bir öykü kahramanı çıkacaktır karşınıza. **Uzun Sürmüş Bir Yaz**'ın anlatıcısı Oğuz "Lâmba" adlı bir öykü yazmayı tasarlar. Bu tasarısını kitap boyunca gerçekleştiremeyecektir ama onun yazamadığı öykü okurun elinde tuttuğu, okumakta olduğu kitaptır, yani **Uzun Sürmüş Bir Yaz**'ın ta kendisi. Sonra Selim. Baskı döneminin o bunaltıcı günlerini Selim'in karalama defterine yazdıklarından izleriz. 12 Martın işkence tezgâhlarından geçen Nilgün şizofreninin sınırında tuhaf düşler görür. Ve yazarak kurtulabilir ancak giderek karabasana

dönüşen bu düşlerin etkisinden. **Kadınlar Kitabı**'nın anlatıcısı bir yazardır. İstanbul kentini keşfeden on altı yaşındaki bir yatılı okul öğrencesinin ilk cinsel deneyimlerini yönlendirirken gerçekte **yazı**'nın, sözcüklerin dünyasının içinde dolaştırmaktadır kahramanını. Sonra **Sorguda**'nın, **Son Tramvay**'ın, **Sevgilim İstanbul**'un anlatıcıları. Çoğu şu ya da bu biçimde yazarak varolma çabası içindedirler. Onların, dolayısıyla da benim yazdıklarımı siz keşfedin. Sözkonusu kitapları okuyarak. Yazma konusunda neler düşündüğüm, Kafka'nın deyimiyle "edebiyattan başka hiçbir şey olmayan" bu tuhaf edime nasıl baktığım öykü kahramanlarımın dünyasında gizlidir. Sözcüklerden, kurmacadan ibaret olsa da, gerçek dünyadan sesler ve nefesler taşımakla birlikte ancak beyaz kâğıtta ve söz'le gerçeklik kazanabilen, adına edebiyat dediğimiz o müthiş dünyada. ■

MUZAFFER BUYRUKÇU'YA SORULAR...

Erdal Doğan

■ **Bulanık Resimler ile Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü'nü, Kavga ile Sait Faik Öykü Armağanı'nı, Yüzün Yarısı Gece ile de 1994 Yunus Nadi Öykü Armağanı'nı kazandınız. Bize yazarlık serüveninizin kısa bir bölümünü anlatır mısınız?**

Bir takım yetenek kıpırtılarının, bir takım istek kaynaşmalarının benliğimi sıkıştırması, dışarıya çıkmak için varlığıma baskı yapması, on ikinci yaşımın sonuna rastlar. Bu aynı zamanda cinselliğimin uyandığı, erkek olarak dünya sahnesinde görüldüğüm ve karşı cinse yöneldiğim bir yaştır. Sevinçlerle, anlamsız hüznlerle, kaygılarla, öfkelerle dolup taşıyor, bu edimlerin oluşturduğu malzemenin yararlanan zihnim, 'şiir'imsi şeyler üretiyordu. Ve o 'şey'leri, hepsiyle sevişmeye can attığım kızlara okuyordum. **İstikbal'in Sesi/Kalplerin Feryadı** kitapları, -ben onlara karamelâ şiirleri diyorum- böyle bir ortamda doğdu. Ortaokul ikideyken babamın çalıştığı. Son Telgraf gazetesine gidip gelmeye, oranın mürekkep ve kâğıt kokulu havasını solumaya başladım. Tefrika edilen romanların benzerlerini yazmaya koyuldum ve 1945'de, bilinen bir sorunu, bir aldatma olayını işleyen (Yıkılan Yuva) adlı ilk öyküm yayınlandı. Bu durum, 1953 yılına kadar sürdü. 1953 yılında, gazetelerin dışında başka bir evren bulunduğunu, o evrenin ciddi, ağırbaşlı dergilerinde yepyeni, modern, çağdaş bir edebiyatın pişirilip kotarıldığını öğrendim ve oralara kaydım hızla. Arkamda, sekiz yıllık bir deneyim vardı, elim kalem tutuyordu, tutmayı beceriyordu. Yaşamın içinden, yaşanılanın uzantılarından

seçtiğim öykülerim beğenildi, sevildi, usta edebiyatçıların ilgi alanına girdi. *Katran* 1956'da Yeditepe Yayınevinde yayımlandı. Onu *Acı* izledi. *Katran*'la *Acı*'yı gerilerde bırakan, içeriği, o içeriği destekleyen özgün biçimi yapısında barındıran ve insana içerden bakmayı başaran *Korkunun Parmakları* okura sunulunca, büyük yankılar uyandırdı, kırka yakın eleştiriyle rekor kırdı; ayrıca Dost Dergisi tarafından 1959'un en beğenilen kitabı seçildi. Böylece yürüyeceğim yol, sanata ve edebiyata nereden ne getireceğim belli olmuştu. Arkadan, *Bulanık Resimler/ Kuyular-da/Cehennem/Kavga Mağara/Şarkılar Seni Söyler/Günlerden Bir Gün/Hüzünlü Kar Çiçekleri/Her Yer Karanlık/Bin Hüzün/Şarkı Gibi ve Yüzün Yarısı Gece* geldi. Romanlarımı, 'günlük'lerimi bu saydıklarımaya katmıyorum. Öykülerimin çoğu yabancı dillere çevrildi ama sinemaya, tiyatroya uyarlanmadı.

■ **Öykülerinizde yoksul kesim insanların günlük yaşamları belirgin bir biçimde göze çarparken, kişilerin adeta zamanla yarıştıklarına ve sürekli bir telaş taşıdıklarına da tanık oluyoruz. Bu konuda neler söylemek istersiniz?**

Ben de 'o yoksul kesim'in bireylelerinden biriyim; gece gündüz aralarındayım, yaşamlarının her anında, her ediminde, her eyleminde birliktiyim ve onlarla bölüşüyorum üretilenleri, tüketilenleri. Alışkanlıklarını, zevklerini, kültürlerini, erdemlerini, erdemsizliklerini, karakterlerini, bozuk dillerini, yanlış sözcüklerle ördükleri konuşmalarını tanıyorum. Sıkıntılarını, tedirginliklerini, acılarını, korkularını, zayıflıklarını, kaygılarını tanıyorum. Mutluluk sandıkları aldandışlarını, ürkek ve coşkulu sevinçlerini, maddi ve manevi eksikliklerini tanıyorum. Onlar, bir düzenin değil, düzensizliğin, dağınıklığın, kuralsızlığın, bilgisizliğin içinde devinirler; en basit gereksinimlerini karşılamak, 'bugün de ölmedik, bugün de yıkılmadık' diyebilmek için ordan oraya giderler, besinleri fazla olmayan kaynak-

Fotoğraf: Devrim Baran

lara koşarlar... fırsatları, koşulları, ortamları kollamak, kendi lehlerine belirecek durumları değerlendirmek amacıyla zamanla, yakınlarıyla kabalıkla yarışmak zorundadırlar. Biraz gecikirlerse aç kalırlar, açıkta kalırlar, işsiz kalırlar, dramların uçurumlarına yuvarlanarak yok olurlar... telaşları, herkesten önce hedefe varmak istemeleri bundandır. Ve telaş, acele, hız onların yaşamlarını yöneten, yönlendiren güçlerdendir.

■ **Öykülerinizde toplumsal yaşamın birçok kesiminden bir bileşim oluşturuyorsunuz, bu bileşimi nasıl gerçekleştirdiğinizi anlatır mısınız?**

Bizler, değişik katmanlarda kümelennmiş; işlevleri, görevleri ilgi alanları, yönelişleri, eğilimleri, mizaçları... ekonomik durumları, kültürleri, dünya görüşleri, ahlak anlayışları, insana ve yaşama yaklaşımları farklı

ANILARLA

Muzaffer Arabul

İlkokulun üçüncü sınıfında "Musahabatı Ahlakiye" Dersinden yazılı bir teşekkür ödülü aldığımı anımsıyorum.

Bugün TYS'nin onur kurulu üyesiyim.

Yaşamım boyunca tuttuğum bu güzel doğrultu bana kıvanç veriyor.

Ben Cumhuriyetimizin ilk kuşak öğrencilerindenim. Atatürk devrimlerinin canlı atılımları içinde büyüdüm. Püsküllü fesin başımızdan atıldığı gün bana hep bir bayrammış gibi gelir. Fesimin püskülünü düşürdüğüm için sadist bir öğretmenden kötü bir tokat yemiş, ağzım burnum kan içinde yerlere serilmiştim.

Babam şapkasına alışabilmek için aynanın karşısından uzun süreler ayrılamazdı.

Yeni yazıya geçişimizde, onun iri iri M ve S harfleri, ilk kez başı açık manto giyen annemin kırmızıya çalan yüzü gözlerimin önüne hep öyle cap canlı gelir.

İlk sınıflardaki öğretmenlerimden çoğu kurtuluş savaşı gazileriydi. Onlar bende hiç yaşlanmamışlardır. Biri durup dururken kıp kırmızı kesilirdi. Öbürü sırtında kalan kurşunun sızısından dişlerini sıkar, kasılır kalırdı. Üçüncüsünün karnında derin bir yara izi vardı.

Din dersini tebarekeden sonra kadsemde bırakıp gerçekten batı uygarlığına yönelmiştik. Mevlevi Tekkesinde, beyaz etekli, uzun külahlı dervişlerin dönerek yanaklarına şiş batırdıklarını bir daha hiç görmedim.

Batıya giden yeni eğitimcilerimiz ayaklarında tozluklarla dönüyorlar, üçüncü sınıfın coğrafya dersinde Süveyş Kanalını açan Fran-

sız mühendisin adını bilmeyen öğrenciyi, bütünlemede bile tek dersten sınıfta bırakıyorlardı.

Mısırda camiülezhlerde okuyan din bilgini dedemin, gazetelerin resimlerini oyduktan sonra okuması, Rum hizmetçinin elinden su içmemesi, bana o yaşta bile, çağdaşlaşmada neden bu kerte geç kaldığımızı çok iyi anlatıyordu.

Pehlivan yapılı musiki öğretmenimiz Celal Bey bize keman ile sandaluçiye çalar, büyük İtalyan bestecisi Verdi'nin zafer marşını öğretirdi.

*Ey genç asker korkma yürü ileri
Vatanında bir tek düşman kalmasın.*

Böylece yurt sevgim daha bir pekişiyor, Ortaasyadan yola çıkıp Viyana kapılarına değin ilerliyen şanlı atalarımız bana övünç ve onur veriyorlardı.

Öte yandan aydın bir hemşire olan sevgili halam Hatice hanımın anlattığı olağanüstü güzel masallara bayılıyordum. Onun duygulanırken doğaçtan söylediği dörtlükler, uçan beyaz bir kuşun ipek kanatlarıydı sanki.

Artık okul kitapları yetmiyordu. Piyasadaki Cingöz Recai, Fakabasmaz Zihni gibi hırsız polis öykülerini okumaya başlamıştım.

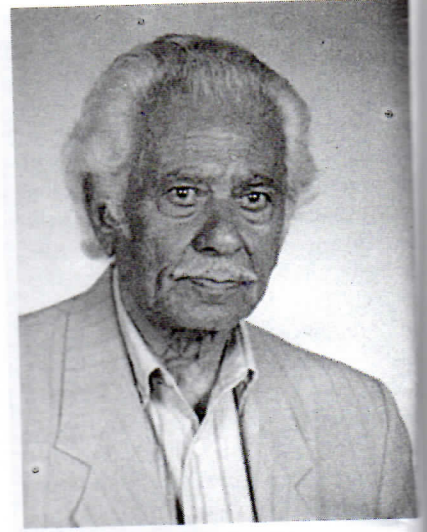
Bununla birlikte yedinci sınıfta Türkçe dersinde öğrendiğim, Nazım Hikmet'in "Kırk Haramilerin Esiri" şiiri beni çok etkiledi.

O sıralarda Abdullah Ziya'nın Kan Kalesi, Ergenekon söylencesi, Dede Korkut masalları da bana ulusal coşkular veriyordu.

Bu nedenlerle ilk yazılarım Ortaasya ile ilgili destansı şiirlerdi.

Orta sonda, Türkçe öğretmenim Besim Bey'in verdiği görev gereği Yunus Emre üzerine bir konferans hazırlamıştım.

Yunus'un şiirleri kadar, Halide Edip'in mensur şiirleri de coşku kaynaklarım olmuştu.

O yıl bakaloryayı da vererek okulu bitirdik ama, liseye giriş sınavında "Salt" yerine "Yalnız" sözcüğünü kullandığımız için liseye gidemedik. On binlercemiz birden sokaklara dökülüp kaldık.

Bereket versin Beyoğlu halkevine sığındım. Tiyatro ile ilişkim iyiden iyiye geliştirdim.

Musahipzade'nin sekizinci, Reşat Nuri'nin taş parçası, Pergünt ve Hamlet oyunlarını izlemem sonucu, Aldanış adını verdiğim üç perdelik bir oyun bile yazdım. Bu oyun Eğitim Bakanlığının oynatabilir onayı ile, Beyoğlu halkevinde aktör Kadri Öğelman arkaşımın eliyle sahneye konuldu.

Beyoğlu halkevinin güzel bir kitaplığı vardı. Çalkıuşu'nu, Ölmüş Bir Kadının Evrakı Metrukesi'ni Sefiller'i, Monte Kristo'yu, Corneille'i, Racine'i, La Fontaine'i Lamartine'i, Musset'i, George Sand'ı orada okudum.

*L'homme est un apprenti
la douleur est son maître.*

Hiç aklımdan çıkmadı.

Nizamettin Nazif'in Karadavut Abdullah Ziya'nın Akdeniz Korsanları da bende büyük etkiler yapmış romanlardır.

O yıl Cemal Reşit Bey, Beyoğlu halkevinde orkestra eşliğinde konserler veriyordu. Beethoven'ın 9. Senfonisini ilk kez kendimden geçerek ondan dinledim.

O okulsuz geçen yıl bana gerçekten çok yararlı oldu. Arkadaşım Ressay Mümtaz Yener'in ağabeyi tornacı İbrahim ustanın kitaplığı, tam bir hazineydi. O ve arkadaşları bizden 10-15 yaş büyük ilerici gençlerdi.

Eski Yunan felsefesi, felsefe tarihi, Kont Kabinet'un Kalın Rönesans'ı, Kitabı Mukaddes, Ahti Atik, Ahti Cedit, Gorki'nin Ana romanı orada okuduğum kitaplarıdır.

Şalyapi'nin, Kalikürçü'nin plaklarını, meddah Suriri'nin taş baskısı taklitli güldürülerini de orda dinledim.

Edindiğim bilgilerle, yaşamın gereği sevgiye yatkınlığım o sıralarda son kerte duygusal şiirler yazmama neden oluyordu.

Lisede Faruk Nafiz, Süleyman Sırrı, Hatemi Senih, İhsan Kengar, Nurullah Ataç öğretmenlerim düşünce ve okuma yaşamımı çok etkilemişlerdir.

Öte yandan 1789 Fransız devrimini hazırlayan düşünürler, Rousseau, Voltaire, Montesquieu Devrimin, Adamları Robespierre, Danton, Marat ve Ozan André Chenier, sonra Malraux'nun İnsanlığın Hali romanı, Nâzım Hikmet'in Bedrettin Destanı düşüncelerime yeni boyutlar veriyordu.

İspanya iç savaşında cumhuriyetçileri kendime daha yakın buluyordum. Öldürülen büyük ozan Lorca'yı o sıralarda tanıdım Kant'ı anlamaya, Bergson'u duymaya çalışıyordum.

Rensar'ın Helane'e Sonnet'sini, Rimbaud'nun Sarhoş Gemi'sini Verlaine'in Sonbahar'ını ezberlemiştim. Baudelaire'den Apollinaire'den Eluard'dan dizeler bellemekteydim.

Ekonomi politikle de ilk lise son-

da tanıştım. Haydar Rıfatın Kapital özetini, sosyalizm üzerine çevirilerini anlamaya çalışarak okuyup dururdum.

Bu kez de felsefe öğretmenim İhsan Bey bana Durkheim sosyolojisi üzerine geniş bir özet hazırlama görevi vermişti. Bu çalışmam sırasında Alman filozoflarıyla Marx'la Engels'le, onların diyalektik ve tarihsel maddecilikleriyle eni konu ilgilenmeye başlamıştım.

Bir yandan da yazıyordum. Şiir gönderdiğim dergiler her nedense bir iki sayı sonra batıyordu.

Sevdiğimle evlenmek zorunda olduğum için hukuk fakültesini sürdüremedim.

Yedek subaylığımın ilk döneminde, 1941 yılında şiirlerim Yücel dergisinde bir süre çıktı.

Bunlar kaygan, mistiğe kaçan, ama yine de insan yanı ağır basan lirik şiirlerdi.

İkinci dünya savaşı, ülkemizi tümenden yoksulluğa ve acılara sürüklemişti.

Çocuklarım sıraya diziliyordu. Artık öyle kaygan şiirler yazamıyordum.

1952 yılına değin Rıfat Ilgaz'ın, İskender Fikret'in dergilerinde ayrıca bir iki dergide 8-10 şiir yayınlıyabildim.

Ve o büyük tutuklamada evimden alınan iki çuval dolusu kitapla, yanımdaki iki çocuğumla birlikte Konya'dan İstanbul emniyet müdürlüğüne, Sansaryan hana postalandım.

Eşim dördüncüye gebe olduğu için başının çaresine bakmak üzere küçük kızımın İstanbul'da bulunuyordu.

O kitapların arasında Harp ve Sulh, Anna Karanina, Karamazov Kardeşler, Fantomara, Gölgeler Ordusu, Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'sı, Kuyucaklı Yusuf'u, Yakup Kadri'nin Yaban'ı, Emile Bermengemin Hazreti Muhammed'in Yaşamı, Hazreti İsa'nın Yaşamı, André Gide'in Dünya

Nimetleri, Oscar Wilde'ın Dorian Grey'in Portresi, Anatole France'ın Allahlar Susamışlardı, Tais Çevirileri, Hüseyin Rahmi'nin Ben Deli miyi? Kunt Hamsun'un Açlık romanı, Shaw'ın Pigmalion'u Sabri Esat'ın Cyrona de Bergerac çevirisi, Balzac'ın Goriot Babası, Remzi Kitabevi'nin, Milli Eğitim Bakanlığı'nun bir yığın klasik çevirileri, ciltlenmiş tercüme dergileri benimle birlikte tutuklanan kitaplarıdır. Ben sonradan onlara bütün Nobel çevirilerini, Howard Fast'ı, Hemingway'i, Steinbeck'i, Sartre'i, Ehrenburg'u, Gorki'yi, Marx'ı, Engels'i, Nazım'ı, Neruda'yı ve daha nicelerini eklediğim için bugün kıvanç duyuyorum.

Şiirlerimi, romanlarımı 1962 yılında Akşam gazetesinde çalışırken yayınlamaya başlayabildim. Şimdi en eskilerden alarak sıraya dizdiğim sekiz tane şiir kitabım var.

Değişik yayın organlarında çıkan düz yazılarımı da iki kitapta topladım.

Çakrazlar adlı dört ciltlik romanımın ancak birinci kitabını çok zorluklar içinde yayınladım. İkinci kitap rahmetli Kemal Bayram'ın Yenigün gazetesinde yarım yamalak bir tefrika olarak kaldı. Son iki cildse, Galata'nın Yıkılışı, ve Maden adlı romanlarımla birlikte kitaplığımın raflarında kısmetinin açılmasını bekliyor.

Eski yazıdan aktardığım Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin fetvaları bizim ilk roman örneğimiz sayılsa yeridir.

Yaşamım boyunca adam gibi bir okur yazar olmaya çalıştım. Hep kör hafızlar inançlı olacak değiller ya. Ben de toplumların ve insanların evrimine inanıyorum.

Demokrasinin ileri aşamalarında, ya da daha sonraki toplumsal aşamalarda, insanlar daha bir erginleşecekler ve insan onurunu sürekli olarak daha yükseklerde tutacaklardır. ■

GENÇLİK KİTABEVİ ÜZERİNE CELAL GÜNER'LE SÖYLEŞİ

Bize kısaca Gençlik Kitabevi'nin kuruluş öyküsünü anlatır mısınız?

Babamın öğretmen olması nedeni ile 1936'da İstanbul'a geldik. 1941 yılına kadar İstanbul'un köyleri Ağva ve Ömerlik'te bulunduktan sonra Üsküdar'a yerleştik.

1942'de babamın 2 arkadaşı ile ortaklaşa açtıkları Beşiktaş'taki Gençlik Kitabevi ismini taşıyan dükkânın 1 yıl sonra kapanması neticesi bana oradan iki çuval kitap kaldı.

Üsküdar'a geldiğimizde sokakta gazete ve karemala satan çocuklara imrenerek, bende ailemi ikna edip boş zamanlarımda gazete ve karemala satmaya başladım.

Babam madem bu kadar çok seviyorsun satıcılık yapmayı ufak bir dükkân açalım şu evdeki kitapları sat dedi.

1944 yılı Şubat ayıydı zannedirim. Selimiye cad. No. 19'da 5 metre karelik kirası 5 lira olan dükkânımı tutarak kitapçılığa başladım. Okul öğleye kadardı. Ben okulda veya mal almada iken annem duruyordu dükkânımda.

Kısa zaman sonra dükkâna sığmaz oldum. Ailem askerliğim nedeni ile büyük dükkân tutmama mani oldu. Haklı olarak.

1950 yılında yüksek tahsilimden vazgeçerek askere gidip bir an evvel kitapçılığuma devam etme kararı aldım (ticaret lisesi mezunuyum).

Askerlik dönüşü, yer aramaya başladım. 1955 yılının sonlarında Halk cad. No. 6'daki iş yerimi tut-

tum bu 25 metre derinliği olan bir dükkândı o yıllar için oldukça büyüktü. Belki de böyle kitapçılığının ilki idi. O yıllarda Kadıköy'de de doğru dürüst kitap satan yoktu, köprü de yapılmamıştı. Araba vapuru ile İstanbul'a gidip gelen Kadıköylüler benden kitap alıyordu.

1960 Kadıköy İskele cad. No. 3'de bir arkadaşımın üç katlı bir dükkân tuttuk.

1965'te Rumlar İstanbul'u terk ederken Kadıköy'de 1958'de açılmış olan Frenc Amerikan kitabevini bana vermeyi teklif etti, kabul ettim ve Muvakkathane cad. No. 35'deki bu dükkânı alarak ismini Gençlik Kitabevi koydum. Ve artık Üsküdar'dan Kadıköy'den de kimse kitapçıya kırtasiye almaya İstanbul'a gitmeyi düşünmez oldu. Çünkü Gençlik Kitabevi olarak biz bu yöre halkının ihtiyaçlarını karşılar duruma gelmiştik. Kadıköy en çok kitap satan ve kırtasiye tüketilen bölge ismini almıştı. 1970'te iskeledeki dükkân satılacak diye bir kitabevi daha açtım. Mühürdar cad. No. 4'de. Bir ara Şaşkın Bakkal'da Acar Kitabevine 2-3 yıl süren bir ortaklık.

1984 Mühürdar cad. No. 68 hizmet açan 750-850 metre kare olan bugünkü yerimizin mülkünü de alarak hizmete açtık.

Burası 3 katlı girişte dergiler, güncel romanlar, turistik kitaplar, hediyeelik eşya, tüm kırtasiye, büro malzemeleri çeşidi ve boya malzemeleri satan bölüm. Alt kat çocuk kitapları, şiir kitapları, tiyatro, belgesel ve Osmanlı-Türk tarihini konu eden kitaplar.

Üst kat; aldığımızda önüne şöyle yazdık, resim galeri ve okurun yazarla sohbet yeri galeride bir çok ressam ve sergi açtı. 480 üstünde yazar düşünür okurlarla sohbet ve söyleşi günlerine katıldılar.

Peki, Gençlik Kitabevi'nin düzenlediği bu galeri ve söyleşi

günleri için neler söylemek istersiniz?

Ben çocukken ve delikanlı iken Halkevleri vardı. Bunlar Halk Partisi'nin malı idi ama, Halka hizmet eden yerlerdi. Buralarda halka çok yönlü şeyler götürülür, öğretilir aşılardı. Siyaset çok sonra düşünülen bir konuydu. Adnan Menderes bu Halkevlerini kapatmakla ülkeye çok büyük kötülük etmiştir.

Halk evlerinde spor, müzik, sergiler, lisan kursları ve el beceri kursları açıldığı gibi her pazar konferanslar verilirdi ve bu salonlar tıklım tıklım dolardı.

Halkevleri kapanınca bu boşluğu dolduracak bir çalışma yapılamadı. Bizim nesil bunun yokluğunu çok iyi bilir.

Ben de resmi ve edebiyatı seven bir kitapçıyım. 1960'da açtığım kitabevinin üst salonunu 1-2 yıl süre ile Kadıköylü ressamalara açmış ve çok güzel sergiler ve sohbetlere tanık olmuştum.

1965'te aldığım Muvakkathane cad. No 3'te dükkânın alt katında da 70-100 resim sergileme imkanı olan bir döner galeri açmış burada Türkiye'de ilk reproduksiyon galerisi açan Ekrem Bey'in bana devrettiği (Net Sanat Galerisi) dö-kümanlarla 3-4 yıl çok zengin reproduksiyonlar sergiledim ve imza günleri düzenledim.

1984'de açtığımız salon bu işler için oldukça müsaitti ve bir imza gününde Haldun Taner burayı sohbet ve söyleşi günleri düzenlenen salon olarak kullanmamı söyledi.

İlk sohbet gününü de Arif Damar'la beraber kendisi yaptı.

Sonra Cemal Süreya üstlendi bu işi. Sonra Faruk Suyun, Enver Ercan, Tanju Cızoğlu sohbet günlerini yöneten kişiler oldu ve başka arkadaşlar. Salonu kapattığımızda ne büyük hata ettiğimizi anladık. Çünkü bütün okurlar son derece kızdılar ve üzüldüler bu

S Ö Y L E Ş İ

yıl açma hazırlığı yaparken bu yangınla karşılaştık.

Yangın nasıl oldu?

Sabah iş yerimi açtıktan 15 dakika sonra yanık kokusu geliyordu. Sigortadan ışıkları söndürüp yangın olma ihtimali olan yere gittiğimde yerde naylon torbalar üst üste konmuş yanıyordu ve kırtasiye bölümünün bir bölümünü alevler sarmıştı. Işıklar sönmük olduğundan bulunduğum yerden çıkmakta zorluk çektim. Yangın tüpünü alıp ateşe gitmeye cesaret edemedim dumandan boğulum diye. İtfaiyeye haber verdim. 15 dakika sonra itfaiye geldi, geldiğinde arkadan müdahale etseydi yangın sönerdi fakat yanlış bir yöntemle yangının üzerine gitmek istediler gidemediler. Duman mücadele etmedi. Halbuki arka bahçeden girselerdi yangını hapsedip çok az bir alanın yanması ile dükkan kurtulurdu. Havayı döven gibi suyu kapıdan sıktılar sıktılar ve bütün dükkân yandı. Yanmayanlar sıcak dumanla kapkara oldu ve bütün eşya hasarlandı veya ıslanıp berbat oldu yani 50 yılın birikimi olan gençlik kitabevi yandı.

Yangının ardından ne tür çalışmalara başladınız, bu çalışmalarınızda istediğiniz katılım gerçekleşti mi?

Yangın 50 yıllık Gençlik Kitabevi'nin bütün birikimini alıp götürmüş bir iskeleti kalmıştı. 25 Ağustos günü akşamı. Kitabevi bizim herşeyimizdi biz bu dükkândaki kitapların havası, atmosferi ile yaşıyorduk. Bütün yaşamımız bu dükkân içindeydi. Dükkânla beraber biz de yanmıştık. İkinci günü eşimle dükkânın kapısından temizliğe başladığımızı gören bir meslektaşımız Mahir Bey Mahir Numan müessesenin sahiplerinden mimar gönderdi. Her şey en kısa zamanda yapılsın diye. Arkadaşlardan biri elektrikçi gönderdi, elektirikler hemen yapılsın diye. Diğer bir mimar

Selçuk Bey geldi boya işini üstlendi. Bir arkadaş 100 milyon, bir dost 40 milyon, babam 150 milyon göndererek bize moral verdiler. Can Yayınları sahibi Erdal Bey telefon açıp "bütün kitaplarından sana ikişer adet gönderiyorum, yerini hazırla" demesi beni duygulandırdı ve ağlattı.

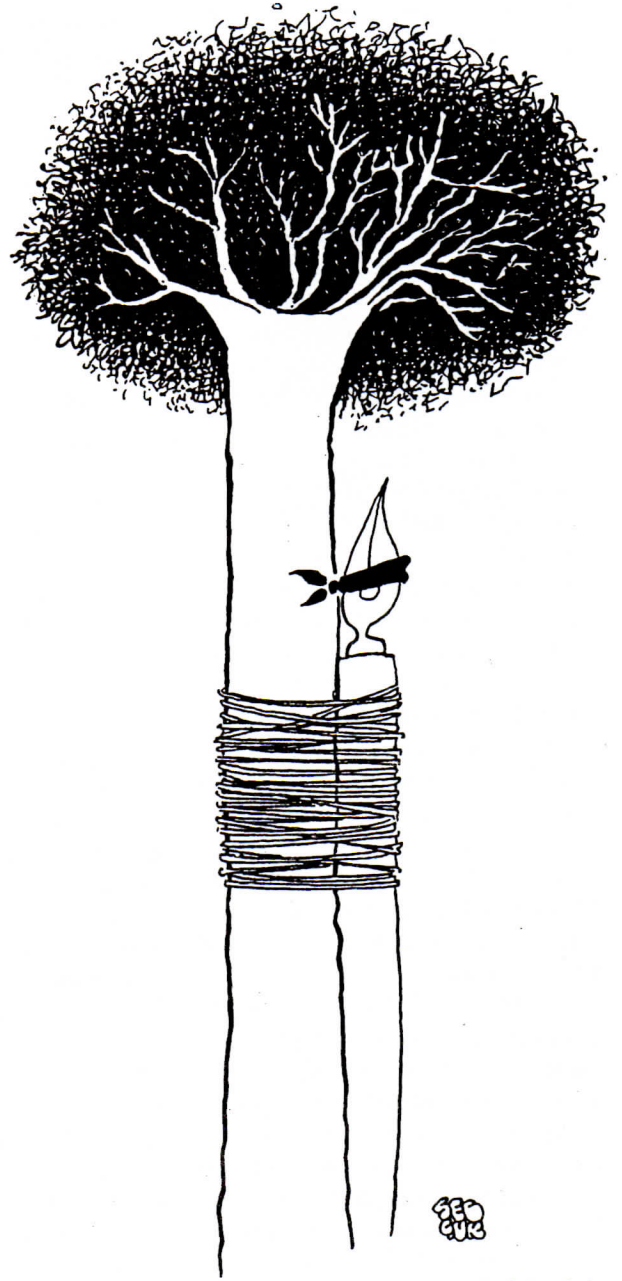
Şükran Kurdakul'un banka hesabıma 5 milyon yatırması, tanımadığım insanların hesabıma para yatırmaları, birçok yayınevinin kitap hediye etmesi, yayınevi ve kırtasiyecilerin ödeme günü gelen çeklerini ve senetlerini geri çekmeleri bizi rahatlatı.

Bu sevgi yumağı ve yardımlaşma 750 metre karelik dükkânımızı on günde onarmamıza ve tekrar faaliyete geçirmemize neden oldu. Bundan sonra daha iyi çalışarak bize gösterilen ilgiye layık olmaya çalışacağız.

İnsanlar arasındaki sevgi ve yardımlaşma; din, mezhep, milliyet, ülke, sınır tanımıyor, hepsini yıkıyor. İlk büyük iş yerimi kurarken bir rum arkadaşım bana büyük yardımlarda bulunmuştu. Bu yangın felaketinden kurtulmamdan da en büyük yardımı iki musevi dostumdan gördüm. Demek ki herşeyden üstün insanlar ara-

sındaki sevgi ve dostluk ilişkileri. Bize yardım edenler lütfen bunu unutmasınlar. Ön planda tutsunlar.

Bu yangının sonunda sevmenin ve sevilmenin mutlulukların en büyüğü olduğunu, bir kere daha yaşadım. Gençlik Kitabevi'nin sloganı bundan sonra bu olacak; bütün insanlar kardeşler. ■

SEÇUK

Selçuk Demirel

Anna Ahmatova: Çok Sesli Sessizlik (*)

Behzat Ay

Türüne rastlamadığım bir deneme... Anna Ahmatov'un şiirlerini seven, Eliane Bicket yazmış. Dilimize Sevgi Tamgüç çevirmiş.

1965 yılının başlarında Anna Ahmatova, fahri doktor atanmak üzere Oxford Üniversitesi'ne gider. Denemeci, önce şairi üniversitenin anfasinde görür. Şöyle betimliyor: "Gri beyaz gür saçlar, Doğu imparatoriçelerine özgü bir yüzü çevreliyordu." Sonra şairin kaldığı otele ziyaretine gider: "Ahmatova geniş bir koltukta hareketsiz bekliyordu. Yüzü renklenmiş, yolların ve hastalığın sonucu çizgilerle dolmuştu; kıvrık bir peroemin düştüğü alnı genişti. Feri azıcık sönmüş iri gözlerinden insanın içine işleyen bir bakış olayların görüntüsüyle duraklamaya, çok uzaktan gelen bir bakış çıkıyordu" diye yazdıktan sonra şöyle sürdürüyor: "Şairi seviyordum; kadını tanımıyordum. Onun karşısında, yaslanan kadının derin çizgileri altında, Aleksandr Blok'un yazdığı gibi 'olağanüstü güzel, olağanüstü yumuşak' bir zamanların şairini güçlükle bulan eski dostlarının çoğunun yaşadığı şoku yaşamıştım." Birkaç tümceden sonra denemeci yazısını şöyle sürdürüyor: "Anna Ahmatova beni mükemmel bir Fransızcayla, çocukluğunun dili olan bizim dilimizi konuşmayı sevdiğini açıklayarak, dostça karşıladı. Sözcükleri ağır ağır söylüyordu. Sesi boğuk, kalın, kesik kesik, biraz soluk soluğa çıkıyordu, tınıları bile başlı başına bir çekiçlik yaratan olağanüstü bir ses. Petersburg'ta gerçekten yaşadığını ve 1945'te Paris'te öldüğünü öğrenmeden önce şiirle-

rinden karşılaşmış olduğum şu gizemli kahraman, arkadaşı Oga Glebova Sudeikina üzerine bir inceleme hazırladığımı söylediğim zaman yüzü parladı. Ahmatova, dizelerinde, özellikle **Kahramansız Şiir**'de çoğu kez dile getirdiği ve birçok şiirini sunduğu bu sanatçının yaşamının yeniden çizilmesinden dolayı mutluluk duyduğunu belirtti. Hem aktrist, hem dansöz, hem yontucu, hem ressam, hem de birçok şairin esin kaynağı olan Olga Sudeikina'nın çeşitli yeteneklerinden ve kişiliğinden uzun uzun söz ettik. Ertesi gün, yakın bir gelecekte Leningrad'a bir yolculuk gerçekleştirmek umuduyla Oxford'dan ayrıldım; Anna Ahmatova, arkadaşlarının ve hayranlarının adlandırdığı gibi **'Olečka'**ya ilişkin belgeleri yerinde göstereceğine söz vermişti."

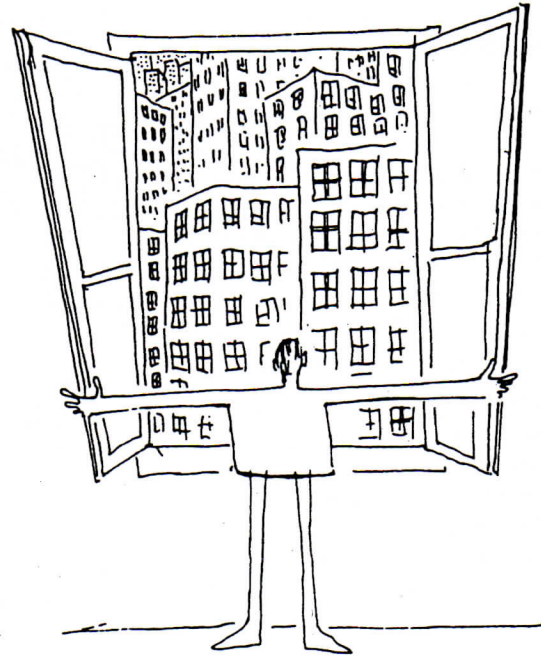
On gün sonra Ahmatova Paris'e beklenmedik bir ziyarette bulunacağını bir iletiyle (mesajla) denemeciye bildirir. Denemeci bu görüşmesini şöyle betimler: "Oxford'takinden daha rahat gibi geldi. Mizah ve özgünlük dolu zekaşı pırl pırlıydı. Karşılama-sındaki yalınlık yüreğime işledi. 'Geldiğiniz için ödüllendirileceksiniz' dedi, 'size Olga üzerine henüz yayınlanmamış dizeler yazacağım' Adres defterinden bir sayfa kopardı ve ağır ağır, yüksek sesle ritm kurarak, eğik, düzenli, güzel yazısıyla arkadaşı için daha önce basılmamış yirmi dizeyi karşımda yazarken devamını da daha

sonra göndereceğine söz verdi."

Böyle başlayan bir dostluk, denemeciye, Anna Ahmatov'a üzerine, şiirlerinden alıntılar yaparak yüz sayfayı aşan bir deneme yazmaya sürükler; Ahmatova'nın ölümünden sonra...

Uzun, ayrıksı denemeyi okuyunca, Ahmatova'nın duygularını, duyumsamalarını, iç dünyasını, sezgilerini iyi öğreniyoruz. Denemecinin alıntılardığı dizeler gerçekten üzerinde durulacak düşünülecek dizeler...

Bu uzun denemeye konu olan Anna Ahmatova (Kiev, 1908- Leningrad, 1966), Rus soylularının kenti Çarskoye Selo'da öğrenimini görür, sonra Kiev'deki Hukuk Fakültesi'ni bitirir. Edebiyat ve tarihe ilgisi nedeniyle, Petersburg'ta Şair Annenski'nin öğretmenlik yaptığı edebiyat tarih derslerine girer. Bu süre içinde başkentten sanat çevresinde, sanatçıların gittikleri kahvelerde görünmeye başlar, dergilerde şiirlerini yayımlar. 1910 yılında Şair Gumulev'le evlenip kocasıyla birlikte İtalya, Fransa ve Alman-

ya'da geziye çıkar. 1916'da kocasından ayrılıp başka bir evlilik yapar...

Ahmatova, Rus şiir akımlarından Akmeizm'e girer. Aleksandr Blok ve Andre Bely gibi şairlerin temsilcisi oldukları Rus Sembolizmi'ne tepki olarak ortaya atılan akmeistlerin şiir anlayışını paylaşma ile birlikte kendi kişiliğini ve özgün şiir anlayışını kurar "Vecer" (akşam) 1912, "Çetki" (Tebih) 1914 adlarında yayımladığı şiir kitapları ilgiyle karşılanır.

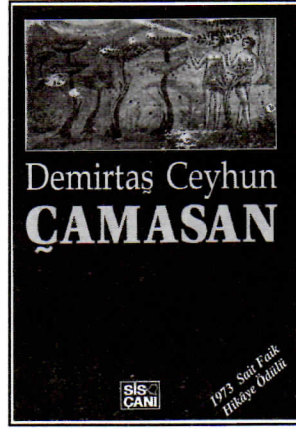
Ahmatova, "Devrim'e karşı kuşkuludur, ama öbür arkadaşları gibi yurtdışına kaçmaz, devrime karşı da olmaz. Devrim sırasında yayımladığı "Anna Domini" (İsa'nın Yılı) 1921, "Podorojinik" (Sinir Otu) 1922 adlı şiir kitaplarında, yıkılan bir dünyanın duygusunu yansıtırken, kurulmakta olan yeni dünyanın yazgısı için beslenen güveni yansıtır.

İki Dünya Savaşı arasında şiir, eleştiri, edebiyat tarihi alanlarında sürekli ürün vermiş olan Ahmatova, İkinci Dünya Savaşı sırasında da "Ant Ve Cesaret" gibi yurtseverlik duygularını içeren yapıtlar verir. Ne var ki, 1946 yılından sonra dogmatik eleştirmenlerin saldırılarına uğrar ve şiirlerini yayımlama olanağına yirmi yıl sonra kavuşabilir...

Hem Ahmatov'u öğrenmek, duygularını anlamak isteyenlere, hem de uzunca bir deneme okumak isteyenlere (bilgiçlik olmasın), salık veririm yapıtı.

Heybeli, 1994

(*) Broy Yayınları, 1994

Çamasan

Demirtaş Ceyhun
Sis Çanı Yayınları, 147 Sayfa

Demirtaş Ceyhun'a 1973 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandıran Çamasan, yedinci basımıyla yeniden okurla buluşuyor.

Öykücülüğümüze yeni bir ses kazandıran kitapta Ceyhun'un; Sultan Kurban, Çamasan, Çamur, Namlu Ağam, Velesbit, Gebe, Bin Yıllık Öykü adlı ürünleri yer alıyor.

Geçiş dönemi insanının genel özelliklerini ve köyden kente göç etmiş insanların yaşadıkları zorlukları yansıtan bu öykülerde, toplumsal değişimin farklı bir teknikle verildiği görülüyor.

Çamsan'daki öyküler için Hilmi Yavuz şunları söylüyor: "Tipler sürekli olarak, ya bir başlarına yüksek sesle, ya da gene bir başlarına ama dışarıya yansımadan gelişen monologlarla konuşurlar. Hikâyenin kurgusu, ister iç ister dış monologlar biçiminde olsun, içeriği en doğru biçimde yansıtan bir anlatım özelliği taşımaktadır.

Ceyhun, Anadolu insanının temel karakteristiği olarak adlandırdığı 'donkişotluk'u da, Çamur adlı gerçekten eşsiz hikâyesindeki Hanefi tipinin karşısına çıkarılan bir aydının ağzından açıklar. Demirtaş

Ceyhun, Çamasan'da köy gerçeğini yapısal dönüşümleri sürekli olarak göz önünde bulunduran bir yaklaşımla ele almaktadır."

Sivas Katliamı ve Şeriat

Lütfi Kaleli
Aleo Yayınları, 399 Sayfa

Sivas katliamından kurtulan, kanlı olayı yaşayan ve görgü tanıklarından biri olan Lütfi Kaleli, üzerinde titizlikle çalıştığı Sivas Katliamı ve Şeriat adlı kitabını tarihi bir bel-

ge olarak okura sundu.

Sivas Katliamından hareketle Türkiye'deki şeriatın yapısını da incelemeye çalışan Kaleli, kitabını Sivas olaylarına ilişkin fotoğraflarla desteklemiştir.

Kaleli kitabının ön vurgusunda; "Bu olayı en yakın yaşayan görgü tanığı olarak diyorum ki; Sivas Olayı, sadece Sivas'la sınırlı değildir. Bu olayla Türkiye'nin laikliğini, demokrasisini, cumhuriyetini tehdit eden siyasallaşmış şeriatın gücü gösterilmiştir. Tam sekiz saat Sivas'ta olması gereken devlet olma-ş, sokakta oluşan ve şeriat devleti kurmayı seslendiren on bini aşkın kalabalık, insanları suçlamışlar; onları şeriat kurallarına göre sorgulayıp yargılamışlar ve aldıkları ölüm kararını, oteli yakarak infaz etmişlerdir.

Bu toplu katliam, ülkeyi yönetenlerin bilgisi dahilinde, şeriat adına güpegündüz polisin ve askerin gözleri önünde olmuştur..." diyor.

Eylül Çalgıcısı

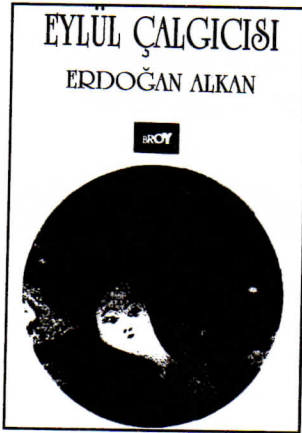
Erdoğan Alkan

Broy Yayınları, 200 Sayfa

Erdoğan Alkan, 1985'te ilk basımını yaptığı 'Eylül Çalgıcısı'na daha sonraki şiirlerini de ekleyerek karşımıza çıkıyor.

Şiirimizdeki akım ve hareketlerin dışında kalmayı seçen Alkan, yer yer halk şiiri formlarına yaslanmayı sürdürürken, Fransız şiirinden de esin alıyor.

Duygu ve aklın birbirini dengelediği şiirler...

"Yürekte ve düşte

Yalın ve gerçek

Kurşunlarla giriyorlar etime

Onlar kovalıyor ben kaçıyorum

Sonsuz ağlayan yüreğim

Söyleyemiyor gizini

Çırpınıyor su

Tutuyor elimden gecenin çocuğu

Sevişiyoruz karanlıklarda"

Shakespeare Sözlüğü

Aziz Çalışlar

Mitos-Boyut Yayınları, 216 Sayfa

Mitos-Boyut Yayınları Tiyatro/ Kültür Dizisi'nde sözlük kitapları olarak yer alan Tiyatro Kavramları Sözlüğü (Aziz Çalışlar, 1993, 2. Basım, Kültür Bakanlığı Ödülü), Tiyatro Adamları Sözlüğü (Aziz Çalışlar, 1993), Tiyatro Oyunları Sözlüğü-1 (Aziz Çalışlar, 1994, Cilt 1 Dünya Tiyatrosu) ve Tiyatro Oyunları Sözlüğü- 2 (Aziz Çalışlar 1994 Cilt 2: Türk Tiyatrosu) yanısıra yayınlanan Shakespeare Sözlüğü, Türkiye'de bu nitelikte yayınlanan yine ilk çalışmadır.

"Tiyatro kavramıyla eşanlımlı anılan Shakespeare, başlı başına bir bilgi ve tiyatro okulu alanını oluşturduğu gibi, tiyatro tarihinde en çok oynanmış ve yayınlanmış yazar olarak en çok başvuru alan, en "klasik" ve en "çağdaş" tiyatro adamıdır da. İşte, Shakespeare Sözlüğü, bu alanı karşılamak için hazırlanmış bir "Shakespeare Tiyatrosu Sözlüğü"dür.

Bu bağlamda, Shakespeare Sözlüğü, Shakespeare oyunlarını (kaynak ve özetleri) ile oyun kişilerini kapsadığı kadar; (Shakespeare dönemi tiyatro oyuncuları, oyuncu toplulukları, oyunculuk sanatı, izleyici, oyun yazarları ve sahne, tiyatro yapıları, tarihsel drama kaynakları ile

yazınsal türler, vb. gibi) Shakespeare Dönemi Tiyatrosu'nun da başlıca alanlarını kapsamaktadır. Ancak Shakespeare Sözlüğü'nde birinci önemde yapıt, kişi, olgu, ad ve kavramlara yer verilmiş; sözlük, Shakespeare dönemiyle sınırlı tutulurken, maddeler de yalnızca Shakespeare'le ilintileri içinde ortaya konmuştur. "

Sorunlarıyla Öğretmen

Yılmaz Elmas

Gerçek Sanat Yayınları, 190 Sayfa

Eğitimci yazar Yılmaz Elmas 1993 yılında 'Sorunlarıyla Çocuk adlı bir kitap çıkarmıştı. 'Sorunlarıyla Öğretmen'i o kitabın tamam-

layıcısı olarak görmek gerekir.

Ülkemizde bugüne dek eğitim ve öğretimle ilgili sayılmayacak denli çok kitap çıkmıştır, yazılar yazılmıştır.

Öğretmen, eğitim ve öğretimin odak noktasıdır. Ama nedense ondan özveri istenmiş, adına çokça şiirler yazılmış olmasına karşın, sorunlarına yeterince el atılıp inceleme konusu yapılmamıştır.

Yılmaz Elmas, bu konuya ağırlıklı olarak el atıyor kitabında. Dünya-daki ve Türkiye'deki öğretmen örgütlerinden yola çıkarak, ülkemizdeki örgüt ve örgütlenmeleri ayrıntılarıyla inceliyor. ■

Struga Şiir Akşamları

Her yıl 24 Ağustos'da başlayan ve beş gün süren Genç Struga Uluslararası Şiir Akşamları'nın bu yıl 34.sü gerçekleştirildi.

1500-1600 nüfuslu bu minik sahil kentindeki bir diğer organizasyon ise 29 yıldır devam eden Genç Struga Şiir Akşamları . Daha önceleri ulusal bir kimlik taşıyan Genç Struga Şiir Akşamları, son 4 yıldır diğer ülkelerden şairlerin de katılımıyla uluslararası bir nitelik kazanmakla yetinmeyip her geçen yıl programını biraz daha zenginleştirerek adeta Struga Şiir Akşamlarıyla yarışıyor.

23-25 Ağustos tarihleri arasında yapılan Genç Struga Şiir Akşamları'nın bu yıl 55 davetlisi vardı. Şiirin farklı kültürler arasında ortak bir dil oluşturduğu ve genç şiirin, genç şairin desteklendiği, tanışmanın, kaynaşmanın amaçlandığı Genç Struga Şiir Akşamları'na bu yıl Türkiye'den Mustafa Köz ve Oğuz Özdem davetliydi. Literary Youth of Macedonia tarafından düzenlenen Young Struga '94'ün bu yılki diğer davetlileri ise KKTC'den Neşe Yaşın ve Gürgeç Korkmazel, Rusya'dan Sergei Glovik ve İrina Kovaleva, Yugoslavya'dan Nikola Vuyoic, Bulgaristan'dan Elena Grozdanova, Plamen Dojnou, Dobromir Kogev ve Konstantin Orus idi.

23 Ağustos Salı akşamı şehir merkezinde büyük bir kalabalığın izlediği açılışta, davetli tüm şairler birer şiir okudu. Şehrin ikinci büyük oteli Galeb Otel'de verilen bir kokteylle devam eden açılış programı yine şiirlerin okunduğu Geceyarısı Toplantısı'yla devam etti. 24 Ağustos Çarşamba günü, Struga Belediye Başkanı'nın verdiği resepsiyonla başladı. Şiir üzerine yapılan sohbetlerden sonra Otel Galeb'de yapılan bir başka

toplantıda ise programa davetli şairlerin tanıtımı ve daha önceden Makedonca'ya çevrilmiş şiirleri okundu. Tüm bu hoşlukların arasında değinilmeden geçilmemesi gereken bir eksiklik ise çeviri düzeneğinin yeterince sağlıklı olmamasıydı. Akşamüstü düzenlenen "Edebiyat mı Okurunu Yitiriyor Yoksa Okur mu Edebiyatı" başlıklı panelde daha da belirginleşen çeviri sorunu katılımcıların bu konudaki düşüncelerinin o dili bilmeyenlerce anlaşılmasını getirirken, Mustafa Köz'ün konuşması Struga'da yaşayan bir Türk tarafından Makedonca'ya çevrildi.

Gece Rus şiirinin tanıtımı ve çağrılı iki Rus şairin şiirlerinden verdiği örneklerin ardından Genç Boemi Tiyatrosu'nun sunduğu yarım saatlik bir gösteri ile sona erdi.

Genç Struga'nın son, Geleneksel Struga Uluslararası Şiir Festivali'nin ilk günü olan 25 Ağustos ise bu nehirler kentinde yaşanan en hareketli gündü. Genç Struga programında yer alan Ohri kenti gezisi, Magnus Uluslararası Gençlik Merkezi'ndeki öğle yemeği ile devam etti. Akşam otelde yapılan veda toplantısı, en başarılı şiirlere verilen ödül töreni ile sona erdi. Aynı akşam daha erken saatlerde şehrin merkezindeki Şiir Evi'nin önünde yapılan Struga Şiir Festivali'nin resmi açılış töreni gerçekten de unutulmayacak anlar yaşatan bir düzenlemeydi. Türkiye'den Suat Engüllü ile Refik Durbaş'ın çağrılı olduğu ancak Refik Durbaş'ın katılmadığı festivalde dünyanın her yanından ikişer üçer şair davetliydi.

Türkiye'de de benzer organizasyonların düzenlenmesi, sadece şiir değil tüm sanat dallarının önemsenmesi, korunması, desteklenmesi dileğiyle...

Ayşe Nalân Özübek

Hacı Bektaş Veli Dostluk ve Barış Ödülü Lütfi Kaleli'nin

31. Ulusal, 5. Uluslararası Hacı Bektaş Veli'yi Anma Töreninde bu yıl ilk kez verilen "Hacı Bektaş Dostluk ve Barış Ödülü"nü sendikamız Denetim Kurulu Başkanı Lütfi Kaleli aldı.

Belediye Başkanı ve Anma Komitesi Başkanı Mustafa Özcivan tarafından verilen ödülü alan Lütfi Kaleli, tüm Alevi-Bektaşî derneklerinin ortak görüşünü yansıtan konuşmasında şunları söyledi: "Sivas katliamından kurtulmuş bir yazar olarak bu ödülün bana verilmesini, benim şahsımda Sivas Şehitleri anısına bir saygının ifadesi olarak algılıyorum. Bu yönüyle de çok anlamlı ve önemli buluyorum" dedi.

Ayrıca, konuşmasının Türkiye ve Avrupa'da kurulu yüzün üzerindeki Alevi-Bektaşî örgütlerinin ortak görüşü olduğunu belirten Kaleli, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bizler, ülkemizin gelecek sorumluluğunu omuzlarında duyan, demokrasi ve laiklik

Burak'ın Sahibinin Sesi, Mark Rozousky'nin Bir Atın Öyküsü, Haldun Taner'in Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, W. Shakespeare'in Bir Ata.... Krallığım, Güngör Dilmen'in Kördüğüm, E. Robles'in Özgürlüğün Bedeli.

Orhan Kemal Öykü Yarışması

Önceki yıllarda Seyhan Belediyesi tarafından düzenlenen Orhan Kemal Öykü Yarışması, belediyenin çeşitli nedenlerle vazgeçmesinden dolayı bu yıl Çukurova Gazeteciler Cemiyeti'nce gerçekleştiriliyor.

35 yaşından küçük yarışmacılar, altı suret halinde hazırladıkları öykü dosyasını en geç 16 Ocak 1995 Pazartesi günü saat 17.00'ye kadar, "Orhan Kemal Öykü Yarışması, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti, Atatürk Cd. Öğretmenler Sitesi, Adana" adresine postayla ya da elden ulaştıracaklar.

Demirtaş Ceyhun, Muzaffer İzgü, Fikret Otyam, Çetin Yiğenoğlu ve Adnan Yücel'den oluşan jürinin değerlendirmesi sonucu, birinciye 7.5 milyon lira ve Fikret Otyam tablosu, ikinciye 5 milyon lira ve Muzaffer İzgü kitap seti, üçüncüye de 2.5 milyon lira ve Demirtaş Ceyhun kitap seti armağan edilecek. Ödüller 15 Ekim 1995'te törenle verilecek.

'Sanata Evet' Kampanyası Sürüyor

İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun 12 eylülde başlatmış olduğu "Gazete Toplama Kampanyası", İstanbul ve yedi ilde başarıyla sürüyor.

İstanbul Devlet Tiyatrosu Taksim Sahnesi ile AKM Gişeler yanındaki

gazete toplama kamyonuna, ayrıca İstanbul Devlet Tiyatrosu-Şehir Tiyatroları işbirliğiyle Şehir Tiyatroları'nun tüm bölge sahnelerine yerleştirilen özel gazete toplama ünitelerine 'kampanya'ya destek adına gazeteler veriliyor. "Gazete Toplama Kampanyası" için verilecek her gazete, "Sanata Evet" diyen bir referandum oyu niteliği taşıyor.

Nobel Edebiyat Ödülü Japon Yazarın

İsveç Akademisi Nobel Komitesi, 1994 Yılı Nobel Edebiyat Ödülü'ne son birkaç yıldır adı sürekli gündemde olan Japon yazar Kenzaburo Oe'yi değer gördü.

Sture Allen, 1994 Yılı Nobel Edebiyat Ödülü'nün Japon yazar Kenzaburo Oe'ye "Şiirsel bir güçle, içinde yaşamın ve mitin birleşerek insanın günümüzdeki durumunu çarpıcı bir şekilde görüntüleyen bir dünya yaratmasından" ötürü verildiğini belirtti.

Kenzaburo Oe, aynı ödülü 1968'de kazanan Yasunari Kawabata'dan sonra Nobel Ödülü alan ikinci Japon yazarı oluyor.

Halkevleri Yaşasın Sanat Gecesi

Halkevleri sanata yapılan saldırı ve yasaklamalara karşı çıkmak, bu saldırılara en güzel ve doğru yanıt vermek amacıyla Harbiye Açık hava Tiyatrosu'nda düzenlediği 'Yaşasın Sanat' gecesi, az ancak coşkulu bir katılımı gerçekleştirdi.

Gece özellikle Türkiye'de sanata

yapılan saldırıların bir dökümünü veren bir belgeselle başladı. Halkevleri Genel Müdürü Ahmet Yıldız ve Halkevleri Genel Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi Muzaffer Aksoy yaptıkları konuşmalarda bir an önce yaşamın her alanında örgütlenmek gerekliliğini vurguladılar.

Zeliha Berksoy, sunucu olarak katıldığı gecede sanat karşıtı eylemlerin herkesi ülkenin geleceği üzerine yeniden düşünmeye ve bir araya gelmeye zorladığını belirtti.

Yavuz Top'un türküleri, Zafer Diper'in Nâzım Hikmet şiiri, İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin "Don Kişot" balesinden bir sahne, tenor Erol Uras ve soprano Remziye Alper'in seslendirdiği arylar ve Esin Afşar'ın şarkılarıyla katıldığı gecenin "şeref konuğu" Aziz Nesin, Ankara'da olduğu için izleyicilere mesajını bir video kaset aracılığıyla gönderdi.

Nesin, beyazperdeden "Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'de sanat etkinlikleri bitkisel ber hale gelmiştir, hele son iki üç yıldan beri parlamento sayesinde, hükümetlerin sayesinde... Bu bitkisel yaşamdan kurtulmak için hepimiz savaşım veriyoruz.

Uygurluk dünyasında arkadan giderek hep nal topluyoruz. Bugün dünyada onurumuzun çığnendiği bir dönemi yaşıyoruz.

Yaratıcılık Allah'a mahsustur diye düşünülen bir ülkede hiçbir yaratıcılık olmaz. Bunu söylerken içim sızlıyor ama Türkiye günden güne bir sanatsızlık, felsefesizlik, bilimsizlik batağına girmektedir." dedi.

Şair, yazar ve araştırmacı Vecihi Timuroğlu'nun "benim bildiğim şeyhler müridlerinin ağzına tükürürler, o müridlerden de yalnız köle doğar" sözleri izleyiciler tarafından büyük alkış aldı.

sorunlarımızın çözümlenmesinde, toplumumuzun en dinamik ve en çağdaş yapısını oluşturduğumuzu ve ülkemizin geleceğinde vazgeçilmez bir güç olduğumuzun bilincinde olarak, bugün içinde bulunduğumuz tehlikeyi görmektediriz.

Aleviler, bu ülkenin tarihsel ve kültürel anlamda en köklü ve en geniş tabanlı bir parçası olarak, bütün dinleri özgül akıl ile yorumlayan etik, diyalektik ve laik anlamda en güvenilir toplum gerçeğidir.

Acıdır ki bu gerçek, ülke tarihimizin hiçbir döneminde hak ettiği değerlerle algılanmamış, kendi yurdunda daima horlanmış, yok sayılmış, hatta katledilmiştir. Bugünkü mevcut iktidar ve siyasi yapının düşünce ve uygulamalarında toplumumuzun geleceğini daha büyük tehlikelere düşürdüğünü görmekteyiz."

Ali Yüce Akdeniz Ülkeleri Şiir Ödülünü Kazandı

Şair Ali Yüce, İtalya'nın Palermo kentinde yapılan 3. Akdeniz Ülkeleri Şairler Toplantısı'nda "Olmaca" adlı şiiriyle birincilik ödülünü kazandı.

Yarışma jürisi, Ali Yüce'ye birincilik ödülünü "Türkiye'yi alkışlayalım" diyerek verdi.

Yarışmaya şiirlerinin, kendisi adına İtalyan Kültür Derneği tarafından yollandığını söyleyen Yüce, ödül kazanan şiirinde savaşa karşı çıktığını, barışı savduğunu belirtti.

Şair, ödülün dünya barış haftasında verilmesinin çok anlamlı olduğunu sözlerine ekledi.

Yeni Bir Dergi Açılım

Açılım, Şanlıurfa'da bir grup öğrencinin çıkardığı kültür ve sanat dergisi.

"Demokratik oluşumların yok olmaya başladığı günümüzde, bu durum karşısında bir set oluşturmak amacıyla kültür ve sanatta halka açılım adı altında aylık olarak çıkmaya başlayan" derginin, elimize ulaşan ikinci sayısında; Bülent Güleç'in Bilim ve Politika, Abdurrahman Yazar'ın Mezopotamya Sevdası şiiri, Fazlı Ersöz'ün Eğitim Sorunlarımız, Yusuf Dede'nin Nâzım Hikmet Ran, Gülistan Eren'in Kadının Toplumdaki Yeri, Bakır Bozkurt'un İnsan, Eğitim ve Bilgi, Bülent Güleç'in Hacı Bektaş Törenleri adlı yazılar bulunuyor.

Üyemiz Orhan Ural Kültür Bakanlığına Açtığı Davayı Kazandı

İş Bankası Kültür Yayınları 1982 yılında Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerini yayımlamıştı. Sanatçının kişiliği ve şiirlerinin niteliği ile ilgili inceleme Orhan Ural'dan istenmiş, otuz sayfa tutan bu araştırma kitabın başına konulmuştu.

1988 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1990 yılında da Kültür Bakanlığı Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerini iki kez yayınlamıştı. Ne var ki Orhan Ural'ın incelemesi de sadece bir-iki sözcük değiştirilerek adı belirlenmeden her iki baskıda yer almıştı.

Bu inceleme onay alınmadan, telif ücreti ödenmeden basılmıştı. Durumu Hilmi Yavuz Gösteri

Dergisi'nde yazmıştı.

Kültür Bakanlığı'nı 1991 yılında mahkemeye vermenin dışında bir çare kalmamıştı. 1993'de dava kazanıldı. Bakanlık önce yargıtaya sonra Dava Daireleri Genel Kurulu'na başvurdu. Bütün bunlara karşın 1994 Eylülünde dava Orhan Ural lehine kesin olarak sonuçlandı.

İkisi antoloji altı kitabı vardı Orhan Ural'ın. Hepsinden aldığı telif ücretinin toplamı, bu otuz sayfalık inceleme için ödenen tazminat tutarının yarısı bile değildi.

Dünya Karikatür Galerisi

14 Ekim 1994 Dünya Karikatür Galerisi, bu yıl Ankara'da Nezih Danyal Vakfı tarafından düzenleniyor.

Romanya'lı karikatürcü Ion Barbu'nun da ürünlerinin sergileneceği Galeride, Tan Oral'ın 1963-1964 yılları arası çizdiği *Pencereler* dizisi yer alacak. Bu çizimler Oral'ın Güzel Sanatlar Akademisi'nin Mimarlık Bölümü'nü bitirdiği ve aynı okulda akademik kariyere adım attığı yıllar içinde başına gelen coşkunlaşmanın, meraklanmanın, şaşkınlaşmanın, yalnızlığın ve sevdalanmaların izlerinden oluşuyor.

Şehir Tiyatrolarında Bu Sezon

Şehir Tiyatroları'nın bu sezonki repertuarında sahnelenmesi kesinleşmiş şu oyunlar bulunuyor: Neil Simon'un *Askerliğim*, Goethe'nin *Faust*, Mehmet Baydur'un *Tensing*, Nazım Hikmet'in *Aslolan Hayattır*, *Sevim*

Burak'ın Sahibinin Sesi, Mark Rozousky'nin Bir Atın Öyküsü, Haldun Taner'in Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, W. Shakespeare'in Bir Ata.... Krallığım, Güngör Dilmen'in Kördüğüm, E. Robles'in Özgürlüğün Bedeli.

Orhan Kemal Öykü Yarışması

Önceki yıllarda Seyhan Belediyesi tarafından düzenlenen Orhan Kemal Öykü Yarışması, belediyenin çeşitli nedenlerle vazgeçmesinden dolayı bu yıl Çukurova Gazeteciler Cemiyeti'nce gerçekleştiriliyor.

35 yaşından küçük yarışmacılar, altı suret halinde hazırladıkları öykü dosyasını en geç 16 Ocak 1995 Pazartesi günü saat 17.00'ye kadar, "Orhan Kemal Öykü Yarışması, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti, Atatürk Cd. Öğretmenler Sitesi, Adana" adresine postayla ya da elden ulaştıracaklar.

Demirtaş Ceyhun, Muzaffer İzgü, Fikret Otyam, Çetin Yiğenoğlu ve Adnan Yücel'den oluşan jürinin değerlendirmesi sonucu, birinciye 7.5 milyon lira ve Fikret Otyam tablosu, ikinciye 5 milyon lira ve Muzaffer İzgü kitap seti, üçüncüye de 2.5 milyon lira ve Demirtaş Ceyhun kitap seti armağan edilecek. Ödüller 15 Ekim 1995'te törenle verilecek.

'Sanata Evet' Kampanyası Sürüyor

İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun 12 Eylülde başlatmış olduğu "Gazete Toplama Kampanyası", İstanbul ve yedi ilde başarıyla sürüyor.

İstanbul Devlet Tiyatrosu Taksim Sahnesi ile AKM Gişeler yanındaki

gazete toplama kamyonuna, ayrıca İstanbul Devlet Tiyatrosu-Şehir Tiyatroları işbirliğiyle Şehir Tiyatroları'nın tüm bölge sahnelerine yerleştirilen özel gazete toplama ünitelerine 'kampanya'ya destek adına gazeteler veriliyor. "Gazete Toplama Kampanyası" için verilecek her gazete, "Sanata Evet" diyen bir referandum oyu niteliği taşıyor.

Nobel Edebiyat Ödülü Japon Yazarın

İsveç Akademisi Nobel Komitesi, 1994 Yılı Nobel Edebiyat Ödülü'ne son birkaç yıldır adı sürekli gündemde olan Japon yazar Kenzaburo Oe'yi değer gördü.

Sture Allen, 1994 Yılı Nobel Edebiyat Ödülü'nün Japon yazar Kenzaburo Oe'ye "Şiirsel bir güçle, içinde yaşamın ve mitin birleşerek insanın günümüzdeki durumunu çarpıcı bir şekilde görüntüleyen bir dünya yaratmasından" ötürü verildiğini belirtti.

Kenzaburo Oe, aynı ödülü 1968'de kazanan Yasunari Kawabata'dan sonra Nobel Ödülü alan ikinci Japon yazarı oluyor.

Halkevleri Yaşasın Sanat Gecesi

Halkevleri sanata yapılan saldırı ve yasaklamalara karşı çıkmak, bu saldırılara en güzel ve doğru yanıt vermek amacıyla Harbiye Açık hava Tiyatrosu'nda düzenlediği 'Yaşasın Sanat' gecesi, az ancak coşkulu bir katılımı gerçekleştirildi.

Gece özellikle Türkiye'de sanata

yapılan saldırıların bir dökümünü veren bir belgeselle başladı. Halkevleri Genel Müdürü Ahmet Yıldız ve Halkevleri Genel Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi Muzaffer Aksoy yaptıkları konuşmalarda bir an önce yaşamın her alanında örgütlenmek gerekliliğini vurguladılar.

Zeliha Berksoy, sunucu olarak katıldığı gecede sanat karşıtı eylemlerin herkesi ülkenin geleceği üzerine yeniden düşünmeye ve bir araya gelmeye zorladığını belirtti.

Yavuz Top'un türküleri, Zafer Diper'in Nâzım Hikmet şiiri, İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin "Don Kişot" balesinden bir sahne, tenor Erol Uras ve soprano Remziye Alper'in seslendirdiği arylar ve Esin Afşar'ın şarkılarıyla katıldığı gecenin "şeref konuğu" Aziz Nesin, Ankara'da olduğu için izleyicilere mesajını bir video kaset aracılığıyla gönderdi.

Nesin, beyazperdeden "Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'de sanat etkinlikleri bitkisel ber hale gelmiştir, hele son iki üç yıldan beri parlamento sayesinde, hükümetlerin sayesinde... Bu bitkisel yaşamdan kurtulmak için hepimiz savaşım veriyoruz.

Uygurluk dünyasında arkadan giderek hep nal topluyoruz. Bugün dünyada onurumuzun çignendiği bir dönemi yaşıyoruz.

Yaratıcılık Allah'a mahsustur diye düşünülen bir ülkede hiçbir yaratıcılık olmaz. Bunu söylerken içim sızlıyor ama Türkiye günden güne bir sanatsızlık, felsefesizlik, bilimsizlik batağına girmektedir." dedi.

Şair, yazar ve araştırmacı Vecihi Timuroğlu'nun "benim bildiğim şeyhler müridlerinin ağzına tükürürler, o müridlerden de yalnız köle doğar" sözleri izleyiciler tarafından büyük alkış aldı.

Haldun Taner Öykü Ödülü

Değerli düşün ve sanat adamı, yazar Haldun Taner'in anısına Milliyet Gazetesi'nin kısa öykü türünde düzenlediği Haldun Taner Öykü Ödülü'nün bu yıl 9.'su gerçekleştiriliyor. Yarışmaya katılmak için; yayınlanmış ya da yayınlanmamış iki öyküyle baş vurmak, yayınlanmamış öykülerinse iki aralıklı yazılması koşuluyla on daktilo sayfasını geçmemesi, basılmış yapıtıyla ödüle baş vuracak kişinin kitabında yer alan ve uzunluğu on beş sayfasını geçmeyen iki öyküsünü aday olarak belirtmesi, aday olacak kitabın 1994 yılında

yayınlanmış olması ve ödüle aday yapıtların on iki nüsha olarak 31 Ocak 1995'e kadar Milliyet Gazetesi'ne göndermeleri gerekmektedir. Ayrıca on iki nüsha özgeçmiş dosyaya eklenmelidir. Ödüle yazar ya da yayıncı aday olarak gösterilebilir.

Ödüle aday yapıtlar, ödüller için belirtilen baş vuru tarihlerinde Milliyet Gazetesi, Milliyet Ödülleri 34554 Bağcılar İstanbul adresine elden teslim edilmeli ya da son baş vuru gününde postaya verilmiş olmalıdır. Yarışmanın seçici kurulu ise; Oktay Akbal, Orhan Duru, Selçuk Erez, Nail Güreli, Selim İleri, Emre Kongar, Ahmet Oktay, Şinasi Özdenoğlu, Şara Sayın, Demet Taner ve Tahsin Yücel'den oluşuyor.

Camus ile Sartre'in Yayın Hakları

Fransız yazarları Albert Camus ile Jean Paul Sartre'in bazı yapıtlarının Türkiye'deki yayın hakları Can Yayınları tarafından satın alındı. Can Yayınları editörü Özdemir İnce'nin verdiği bilgiye göre Camus'nün "Sürgün ve Krallık", "Tersi ve Yüzü", "Yaz", "Bir Alman Dosta Mektuplar", "Başkaldıran İnsan", "Veiba", "Düğün" ve "Günceller I-II-III" adlı yapıtları ile Sartre'in "Duvar", "Edebiyat Nedir", "Sözcükler", "Bulantı" ve "Özgürlüğün Yolları" adlı yapıtlarının yayın hakları ONK Ajansı aracılığıyla Can Yayınları tarafından satın alındı.

"sanata evet" mi?

öyleyse; tiyatro tiyatro dergisi okuyun

Tiyatro Tiyatro Dergisi artık;

eleştirecek, inceleyecek, daha çok söyleşecek, kuramsal tartışmalarla yeni açılımlara platform olacak ve dünya tiyatrosuna açılacak.

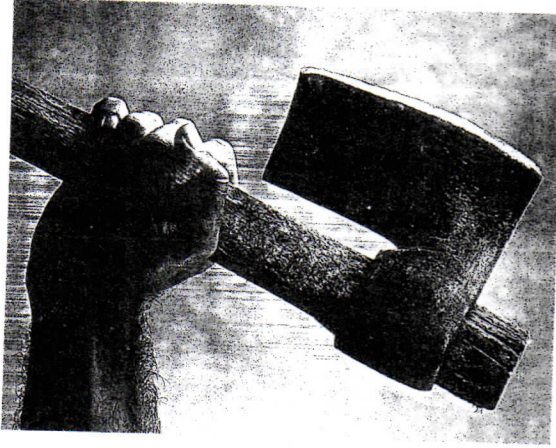
Artık; Türkiye'nin **Tiyatro Tiyatro Dergisi**'ne,

Tiyatro Tiyatro Dergisi'nin size daha çok ihtiyacı var.

 TIYATRO
AYLIK TIYATRO DERGİSİ

Yıllık abone bedeli: 400.000.- TL. Posta çeki no: 655248 T. İş Bankası-Cihangir: 197245 Tel: 243 35 33

ORMAN KANUNU

Hektarlarca orman alanı, konuya en hassas yaklaşması gereken kişilerce bile, rahatlıkla gözden çıkarılabiliyor. Ve bu kıyımlar sürerken, her seferinde, "Ağaçların çok azı kesilecek, yerlerine yeni fidanlar dikilecek" türünden açıklamalar yapılıyor. Tek bir ağacın en az 20 yılda yetiştiği unutulmuyor! Orman kanunu bizler sayesinde işliyor. Kıyımı durdurmanın tek yolu, hangi gerekçeyle olursa olsun, ormanlardan elimizi çekmek. Hiç değilse çocuklarımız için... **Biz Türkiye'nin doğal çevresini korumaya kararlıyız. Sizin de katılmanızı bekliyoruz.**

DERNEĞİMİZE ÜYE OLMAK İÇİN, AŞAĞIDAKİ KUPONU DOLDURUP P.K. 18 BEBEK 80810 İSTANBUL ADRESİNE GÖNDERİN.

Adım, soyadım :

Adresim :

T.C. yasalarına göre, 18 yaşından küçükler derneğe üye olamazlar.

049